

INSTYTUT WYMIARU SPRAWIEDLIWOŚCI

dr Katarzyna Gajda-Roszczyńska, SSR

***Kognicja sądów powszechnych w sprawach cywilnych
w Hiszpanii (elementy wybrane)***

Warszawa 2017

Spis treści

I.	Struktura sądów powszechnych (kwestie podstawowe)	1
1.	Pojęcie sądownictwa powszechnego	6
2.	Organizacja sądownictwa powszechnego	13
2.1.	Przedmiotowy zakres sądownictwa powszechnego.....	13
2.2.	Podmiotowy zakres sądownictwa powszechnego.....	26
II.	Pojęcie kognicji sądów powszechnych	35
1.	Sposób rozumienia kognicji sądów powszechnych.....	35
2.	Źródła prawa kognicji sądów powszechnych	35
III.	Zakres przedmiotowy kognicji sądów powszechnych	37
1.	Wprowadzenie	37
2.	Rodzaj spraw cywilnych rozpoznawanych przez sądy powszechne	39
3.	Poszczególne rodzaje spraw cywilnych rozpoznawanych przez sądy powszechne	39
3.1.	Zakres spraw cywilnych rozpoznawanych przez sądy powszechne	39
3.1.1.	Zakres spraw cywilnych rozpoznawanych przez sądy i sędziów w pierwszej instancji	39
3.1.2.	Zakres spraw cywilnych rozpoznawanych przez sądy i sędziów w drugiej instancji	44
3.2.	Zakres spraw rodzinnych rozpoznawanych przez sądy powszechne ...	44
IV	Ograniczenie kognicji sądów powszechnych.....	46
1.	Ograniczenie podmiotowe kognicji sądów powszechnych.....	46
2.	Ograniczenie przedmiotowe kognicji sądów powszechnych.....	50
3.	Mechanizmy ograniczające kognicję sądów powszechnych.....	50
4.	Mechanizmy upraszczające kognicję sądów powszechnych, uregulowania ułatwiające załatwianie spraw masowych	50
V	Stanowisko doktryny oraz ustawodawcy w kwestii rozszerzenia albo ograniczenia kognicji sądów powszechnych.....	51
VI.	Statystyczne ujęcie kognicji sądów powszechnych.....	52
VII.	Wnioski końcowe	67
1.	Wnioski <i>de lege lata</i> (podstawowe, zwięzłe).....	67
2.	Wnioski dla ustawodawcy polskiego	67

I. Struktura sądów powszechnych (kwestie podstawowe)

Poszukiwanie organizacji struktury sądów powszechnych w Hiszpanii należy rozpocząć od analizy konstytucyjnego ustroju państwa. Zgodnie z art. 1 ust. 1 Konstytucji Hiszpanii z dnia 27 grudnia 1978 r.¹ Hiszpania jest socjalnym i demokratycznym państwem prawa, które chroni jako najwyższe wartości swego porządku prawnego: wolność, sprawiedliwość, równość i pluralizm polityczny. Przepis art. 1 ust. 2 stanowi, że suwerenność narodu należy do ludu hiszpańskiego, z którego wywodzą się wszelkie władze państwowe. W myśl art. 1 ust. 3 Konstytucji Hiszpania jest monarchią parlamentarną opartą na systemie trójpodziału władz. Zgodnie z art. 2 Konstytucji oparta jest ona na zasadzie nierozzerwalnej jedności narodu hiszpańskiego, wspólnej i niepodzielnej ojczyzny wszystkich Hiszpanów. Konstytucja Hiszpanii uznaje i gwarantuje prawo do autonomii narodowościom i regionom, które ją tworzą, oraz solidarność między nimi. Zakłada ona istnienie zasady trójpodziału władz i ją sankcjonuje, wyodrębniając władzę ustawodawczą, wykonawczą i sędziowską². Szczególne konstytucyjne umocowanie i sposób regulacji władzy sędziowskiej (*Poder Judicial*) m.in. w sposób bezpośredni wpływa na strukturę wymiaru sprawiedliwości i organizację władzy sędziowskiej³, a także sposób zapewnienia ochrony prawnej obywatelom.

Struktura sądów musi być analizowana w aspekcie ogólnym z punktu widzenia umiejscowienia władzy sędziowskiej w kontekście innych władz na gruncie konstytucji. Jest ona bowiem zdeterminowana przez **unitarny charakter władzy sędziowskiej**, która w istocie jest powołana wyłącznie do sprawowania wymiaru sprawiedliwości, w co żadna inna władza konstytucyjna (w szczególności ustawodawcza czy wykonawcza) nie powinna ingerować⁴. Stąd swoista kompleksowość władzy sędziowskiej, na którą składają się: Trybunał Konstytucyjny, Sąd Najwyższy oraz inne sądy i trybunały. Warunkiem *sine qua non* prawidłowej realizacji funkcji władzy sędziowskiej w postaci zapewnienia dostępu

¹ „Boletín Oficial del Estado”(dalej: BOE) núm. 311 de 29 de Diciembre de 1978.

² Szerzej zob. J. Montero Aroca, J.L. Gomez Colomer, S. Barona Vilar, *Derecho jurisdiccional I, Parte General*, Valencia 2016, s. 62 i n.

³ J. Montero Aroca, J.L. Gomez Colomer, S. Barona Vilar, *Derecho jurisdiccional...*, s. 67.

⁴ J. Montero Aroca, J.L. Gomez Colomer, S. Barona Vilar, *Derecho jurisdiccional...*, s. 67.

do sprawiedliwości obywatelom są: konstytucyjne gwarancje w stosunku do podmiotów wchodzących w skład organów sądowniczych sprawujących władzę sądowniczą w ramach swoich kompetencji⁵. Organizacja i struktura władzy sądowniczej jest taka, aby zapewnić nie tylko niezależność władzy, lecz również jej odrębność od pozostałych władz. Zabezpieczeniem demokratycznego państwa prawa jest podział kompetencji oraz przypisanie do sędziów funkcji sądowniczej.

Struktura władzy sądowniczej, a w konsekwencji organizacja sądownictwa, wynika w pierwszym rzędzie z regulacji konstytucyjnych, albowiem władza sądownicza uregulowana jest w tytule VI Konstytucji Hiszpanii. Konstytucja ustanawia w tym tytule pewne ogólne reguły, na których opiera się władza sądownicza. Wymiar sprawiedliwości pochodzi od ludu i jest wykonywany w imieniu Króla przez sędziów (*Cabildo o Consejo Insular*) stanowiących władzę sądowniczą: niezawisłych, nieusuwalnych, odpowiedzialnych i podlegających jedynie ustawie (art. 117 ust. 1 Konstytucji). W aspekcie proobywatelskim zasada ta przejawia się m.in. w zagwarantowaniu wolności dostępu do sądów i trybunałów, zapewnieniu *acción popular* oraz wprowadzeniu w określonych kategoriach spraw ławy przysięgłych czy sędziów niezawodowych⁶. Szczegółowe regulacje są przewidziane przez ustawę organiczną⁷ oraz ustawy zwykłe.

W myśl art. 12 ustawy organicznej o władzy sądowniczej z dnia 1 lipca 1985 r. (dalej – LOPJ)⁸ w sprawowaniu władzy sądowniczej sędziowie są niezależni wewnętrznie w odniesieniu do wszystkich organów sądowych i samozarządzania (*autogobierno*) władzy sądowniczej. Sędziowie i sądy są niezależni przy stosowaniu lub wykładni prawa w obrębie samego wymiaru sprawiedliwości, ale także przy wymierzaniu sprawiedliwości w obszarach, które ustanawiają prawa.

Organy władzy sądowniczej (w szczególności Rada Generalna Władzy Sądowniczej – *Consejo General del Poder Judicial* – dalej CGPJ) nie mają uprawnień do

⁵ J. Montero Aroca, J.L. Gomez Colomer, S. Barona Vilar, *Derecho jurisdiccional...*, s. 67.

⁶ E. Alvarez Conde, R. Tur Ausina, *Derecho constitucional*, Madrid 2016, s. 721.

⁷ Szerzej odnośnie do niezawisłości sędziowskiej zob. J. Montero Aroca, *Independencia y responsabilidad del juez*, Valencia 1990, s. 5 i n.

⁸ Ley Orgánica 6/1985, de 1 de julio, del Poder Judicial, BOE núm. 157 de 02 de Julio de 1985 (dalej LOPJ). Ustawę tę na gruncie polskim można porównać z ustawą z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (tekst jedn. Dz. U. z 2016 r. poz. 2062 ze zm.) i ustawą z dnia 23 listopada 2002 r. o Sądzie Najwyższym (tekst jedn. Dz. U. z 2016 r. poz. 1254 ze zm.).

wydawania instrukcji o charakterze ogólnym lub szczególnym w stosunku do sędziów ani sądów odnośnie do zastosowania lub interpretacji prawa w ramach wykonywania przez nich funkcji sędziowskiej (art. 12 ust. 3 LOPJ). Oznacza to zakaz ingerencji w ramach nadzoru w sferę wymierzenia sprawiedliwości. Zgodnie z art. 13 LOPJ wszyscy są zobowiązani do przestrzegania niezawisłości sędziów zawodowych i sędziów pokoju. Tym bardziej władza ustawodawcza, czy władza wykonawcza nie może naruszać, ani ingerować w niezawisłość sędziów i niezależność sądów⁹.

Organem najwyższym i zwierzchnim w ramach władzy sędziowskiej jest Rada Generalna Władzy Sędziowskiej (*Consejo General del Poder Judicial* – dalej CGPJ), jako organ odpowiedzialny za samzarządzanie wymiarem sprawiedliwości, a przede wszystkim kwestie mianowania sędziów, przebieg ich kariery zawodowej, kontrolę wewnętrzną i postępowania dyscyplinarne. W tym aspekcie bezpośrednio powiązana z niezawisłością sędziów i niezależnością sądów jest zasada nieusuwalności sędziów. Zgodnie z art. 117 ust. 2 Konstytucji Hiszpanii sędziowie nie mogą bowiem być zwalniani, zawieszani, przenoszeni ani przejść w stan spoczynku inaczej niż w następstwie przyczyn przewidzianych w ustawie z zachowaniem gwarancji i szczegółowych procedur określonych w ustawie organicznej. Nie ma możliwości skrócenia kadencji już orzekających sędziów, w szczególności poprzez zmianę przepisów. Sędziowie korzystają z immunitetu. Doprecyzowanie tej regulacji znajduje się w art. 378 LOPJ, zgodnie z którym sędziowie zawodowi oraz sędziowie pokoju sprawujący określone funkcje jurysdykcyjne korzystają z immunitetu w granicach określonych przez ustawy. Przy czym sędziowie mianowani na czas określony korzystają z immunitetu tylko za ten czas. Przypadki zrzeczenia się urzędu, urlopu, przeniesienia i awansu są enumeratywnie i wyczerpująco unormowane przez przepisy szczególne ustanowione w ustawie organicznej. Sędziowie mają obowiązek przestrzegać określonych zasad, w tym niepołączalności, i są ograniczeni systemem regulującym ich odpowiedzialność. W zakresie odpowiedzialności sędziowie zawodowi oraz sędziowie pokoju ponoszą w określonym zakresie odpowiedzialność karną, cywilną i dyscyplinarną¹⁰.

⁹ E. Alvarez Conde, R. Tur Ausina, *Derecho constitucional...*, s. 723.

¹⁰ J. Montero Aroca, J.L. Gomez Colomer, S. Barona Vilar, *Derecho jurisdiccional...*, s. 109 i n.

W myśl art. 127 ust. 2 Konstytucji ustawa ustala system niepołączalności funkcji członków władzy sądowniczej z innymi funkcjami; system ten w założeniu gwarantuje ich całkowitą niezawisłość w orzekaniu. W związku z niepołączalnością czynni zawodowo sędziowie i prokuratorzy nie mogą sprawować innych funkcji publicznych ani należeć do partii politycznych lub związków zawodowych. Zgodnie z art. 127 ust. 1 Konstytucji ustawa ustala system i sposoby zrzeszania się zawodowego sędziów i prokuratorów.

Podstawą organizacji i funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości jest **zasada jedności (jednolitości) wymiaru sprawiedliwości** ukonstytuowana w art. 117 ust. 5 Konstytucji Hiszpanii¹¹. Ustawa określa wykonywanie wojskowego wymiaru sprawiedliwości w zakresie ściśle wojskowym i wypadkach stanu oblężenia, zgodnie z zasadami Konstytucji. Z jednej strony zasada ta opiera się na założeniu, że sprawowanie wymiaru sprawiedliwości we wszelkiego typu procesach, w szczególności w zakresie zarówno wyrokowania, jak i wykonania wyroku, należy wyłącznie do sądów i trybunałów (*Juzgados y Tribunales*) powołanych przez ustawy, które określają ich właściwość i zasady postępowania przed nimi – art. 117 ust. 3 Konstytucji¹². Sądy realizują jedynie funkcje wskazane powyżej oraz wyraźnie im powierzone ustawowo (art. 117 ust. 4 Konstytucji). Zgodnie z art. 117 ust. 6 Konstytucji zakazane są sądy wyjątkowe. Doprecyzowanie znajduje się w art. 2 ust. 1 LOPJ, zgodnie z którym sprawowanie władzy sądowniczej, ocena i sądenie, przynależą wyłącznie do sądów zgodnie z przepisami i umowami międzynarodowymi. Sądy i trybunały nie mają innych funkcji poza sprawowaniem wymiaru sprawiedliwości oraz innymi przyznanymi im przez ustawy i prawo. Z drugiej strony zgodnie z art. 3 LOPJ jurysdykcja jest jednolita i jest sprawowana przez sądy i trybunały przewidziane w niniejszej ustawie, bez uszczerbku dla ich uprawnień jurysdykcyjnych przyznanym przez Konstytucję dla innych organów (ust. 1)¹³.

Przejawem zasady jednolitości sądownictwa jest także wyodrębnienie samorządu sędziowskiego w postaci tzw. *Carrera Judicial*, który składa się z: *Juez*, *Magistrados* oraz *Magistrados del Tribunal Supremo*. Na czele sądownictwa stoi organ

¹¹ Szerzej zob. J. Montero Aroca, J.L. Gomez Colomer, S. Barona Vilar, *Derecho jurisdiccional...*, s. 78 i n.

¹² J. Montero Aroca, J.L. Gomez Colomer, S. Barona Vilar, *Derecho jurisdiccional...*, s. 87 i n.

¹³ E. Alvarez Conde, R. Tur Ausina, *Derecho constitucional...*, s. 726.

samozarządzający sądownictwem w postaci Rady Generalnej Władzy Sądowniczej – (*Consejo General del Poder Judicial*). Jako przejaw zasady jednolitości sądownictwa należy rozpatrywać także poddanie całego systemu sądownictwa tzw. ustawie organicznej o władzy sądowniczej (Ley Orgánica 6/1985, de 1 de julio, del Poder Judicial). Zgodnie z art. 118 Konstytucji podporządkowanie się wyrokom i pozostałym prawomocnym orzeczeniom sędziów i sądów oraz, na ich żądanie, udzielenie pomocy w trakcie postępowania, a także wykonywanie wyroków sądowych jest obowiązkowe. W myśl art. 119 Konstytucji wymiar sprawiedliwości jest wolny od opłat, jeżeli tak stanowi ustawa oraz w każdym wypadku względem osób, które nie posiadają wystarczających środków do sądowego dochodzenia swych praw.

Zgodnie z art. 122 ust. 1 Konstytucji ustawa organiczna o władzy sądowniczej określa zarówno tworzenie, funkcjonowanie oraz strukturę organizacyjną sądów i trybunałów, jak również status prawny sędziów zawodowych tworzących jednolitą korporację oraz status personelu pomocniczego administracji wymiaru sprawiedliwości. W myśl art. 122 ust. 2 Konstytucji ich organem zwierzchnim jest Rada Generalna Władzy Sądowniczej. Ustawa ustala jej status i system niepołączalności członkostwa w Radzie z innymi stanowiskami oraz jej funkcje, w szczególności w zakresie powoływania, awansów, nadzoru i odpowiedzialności dyscyplinarnej. Zgodnie z art. 122 ust. 3 Konstytucji Rada Generalna Władzy Sądowniczej składa się z Prezesa Sądu Najwyższego, który jej przewodniczy, oraz z dwudziestu członków powoływanych przez Króla na okres pięciu lat. Dwunastu z nich powołuje się spośród sędziów wszystkich kategorii, na zasadach ustalonych przez ustawę organiczną; czterech na wniosek Kongresu Deputowanych i czterech na wniosek Senatu, wybranych w obu wypadkach większością 3/5 ich członków, spośród adwokatów i innych prawników o uznanej kompetencji i ponad piętnastoletniej praktyce w swoim zawodzie¹⁴. Decydujący wpływ ma jednak na część sędziowską środowisko sędziowskie.

Organem mającym w organizacji i strukturze wymiaru sprawiedliwości zagwarantowaną szczególną pozycję konstytucyjną jest Sąd Najwyższy (*Tribunal Supremo*). Zgodnie z art. 123 ust. 1 Konstytucji jego jurysdykcja obejmuje całą

¹⁴ Odnośnie sposobu powoływania CGPJ – zob. K. Gajda-Roszczyńska, Naczelna Rada Sądownicza w Hiszpanii a projekty zmian Krajowej Rady Sądownictwa w Polsce, „Iustitia” 2016, nr 4, s. 139–144.

Hiszpanię, jest najwyższym organem sądowniczym w zakresie wszystkich rodzajów postępowań, z wyjątkiem gwarancji konstytucyjnych. W myśl art. 123 ust. 2 Konstytucji Prezes Sądu Najwyższego jest powoływany przez Króla, na wniosek Rady Generalnej Władzy Sądowniczej, w trybie określonym przez ustawę (art. 586 LOPJ).

Swoistym ograniczeniem zasady jedności (jednolitości) wymiaru sprawiedliwości, który wpływa na organizację oraz strukturę sądownictwa, **jest udział czynnika obywatelskiego** w wymiarze sprawiedliwości. Kwestia ta jest także przesądzona konstytucyjnie. Zgodnie art. 125 Konstytucji obywatele mogą występować ze skargą obywatelską oraz uczestniczyć w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości jako członkowie ławy przysięgłych w procesach karnych, w formie i wypadkach określonych przez ustawę, jak również mogą uczestniczyć w sądach opartych na prawie zwyczajowym i tradycji. W praktyce występują także sędziowie pokoju oraz ławnicy. Forma ta jest ograniczona do niższych instancji i wyłączona na poziomie Sądu Najwyższego.

1. Pojęcie sądownictwa powszechnego

W Hiszpanii nie funkcjonuje pojęcie sądownictwa powszechnego w znanym w Polsce znaczeniu. W szczególności Konstytucja Hiszpanii z 1978 r. nie wyodrębnia pojęcia sądownictwa powszechnego i nie definiuje go, a jedynie stanowi w art. 117 ust. 3, że wykonywanie wymiaru sprawiedliwości we wszelkiego typu procesach, tak w zakresie wyrokowania, jak i zapewnienia wykonania wyroku, należy wyłącznie do sądów i trybunałów powołanych przez ustawy, które określają ich właściwość i zasady postępowania. W hiszpańskiej organizacji sądownictwo, odpowiadające naszemu sądownictwu powszechnemu, znajduje się pod kognicją CGPJ i Ministerio Fiscal, zaś sądy (odpowiadające naszym sądom powszechnym) dzielą się na pięć pionów sądownictwa: cywilny, karny, sądownoadministracyjny, ubezpieczeń społecznych i prawa pracy (spraw społecznych) oraz wojskowy. Konstytucja Hiszpanii ustanawia jednolity system sądownictwa w odniesieniu do całości kraju (obejmujący wszystkie wspólnoty autonomiczne), który charakteryzuje się trzema filarami:

- po pierwsze, wskazaną powyżej konstytucyjną zasadą jednolitości kompetencji (właściwości) sędziów i trybunałów,
- po drugie, istnieje szczególna ustawa organiczna, która reguluje całokształt struktury i organizacji sądownictwa (bez rozróżnienia na sądy powszechne, administracyjne, wojskowe oraz Sąd Najwyższy), tj. ustawa o władzy sądowniczej (Ley Orgánica 6/1985, de 1 de julio, del Poder Judicial),
- po trzecie, nad całokształtem sądownictwa w Hiszpanii w obrębie wszystkich wspólnot autonomicznych funkcjonuje Sąd Najwyższy jeden dla całej Hiszpanii.

Fundamentalnym źródłem prawa regulującym prawo sądownicze jest przede wszystkim ustawa zasadnicza – **Konstytucja Hiszpanii z dnia 27 grudnia 1978 r.** Ponadto podstawowym źródłem dla prawa sądowego jest wspomniana powyżej tzw. **ustawa organiczna – ustawa o władzy sądowniczej (Ley Orgánica 6/1985, de 1 de julio, del Poder Judicial)**. Okoliczność, iż regulacja prawa sądowego ma miejsce w formie ustawy organicznej, ma szczególne znaczenie. Ustawy organiczne od ustaw zwykłych różnią się bowiem w dwóch płaszczyznach. Po pierwsze – różnią się przedmiotem regulacji, albowiem odnoszą się do spraw podstawowych dla funkcjonowania państwa, jak prawa podstawowe i wolności publiczne, zagwarantowanie autonomii państw w ramach Królestwa Hiszpanii, ordynacja wyborcza czy organizacji sądownictwa oraz innych wskazanych w Konstytucji. Materie te z uwagi na istotność są zarezerwowane wyłącznie dla ustaw organicznych i nie mogą być regulowane przez ustawy zwykłe. Przyjęcie zatem regulacji prawa sądowego przez ustawę organiczną oznacza podkreślenie szczególnej roli tej płaszczyzny dla ustroju państwa. Po drugie – mają obostrzony tryb uchwalania, albowiem dla uchwalenia, zmiany lub uchylecia ustaw organicznych wymagana jest bezwzględna większość członków Kongresu. W płaszczyźnie ustrojowej gwarantuje to stabilność systemu i stanowi gwarancję dla podstawowych zasad ustrojowych. Z jednej strony ustawy organiczne mają zatem walor ogólny, zaś z drugiej strony w założeniu pewny i stabilny charakter. Sposób regulacji prawa sądowego jest zatem swoisty i ma na celu zapewnienie stabilności systemu.

Ponadto wskazać należy **na ustawy o zwykłym charakterze** wchodzące w skład prawa sądowego, np. ustawę o pracownikach administracyjnych (Ley 38/1988, de 28

de diciembre, de Demarcación y de Planta Judicial¹⁵) oraz ustawy co do organizacji sądownictwa. W odniesieniu do Ministerio Fiscal wskazać należy na Ley 50/1981, 30 diciembre, por la que se regula el Estatuto Orgánico del Ministerio Fiscal¹⁶. Do wskazanych ustaw dodać należy ustawy proceduralne: ustawę o postępowaniu cywilnym (Ley 1/2000, de 7 de enero, de Enjuiciamiento Civil¹⁷ – dalej: LEC) oraz uzupełniającą ją w płaszczyźnie postępowania nieprocesowego Ley 15/2015, de 2 de julio, de la Jurisdicción Voluntaria¹⁸, a także w odniesieniu do alternatywnych metod rozwiązywania sporów – prawo arbitrażowe (Ley 60/2003, de 23 de diciembre, de Arbitraje¹⁹) oraz ustawę o mediacji w sprawach cywilnych i handlowych (Ley 5/2012, de 6 de julio, de mediación en asuntos civiles y mercantiles)²⁰, a także Ley 22/2003, de 9 de julio, Concursal²¹. W sprawach karnych najistotniejsza jest ustawa o postępowaniu karnym (Real decreto de 14 de septiembre de 1882 por el que se aprueba la Ley de Enjuiciamiento Criminal²² – dalej LECrim).

Prawo sądów powszechnych tworzy również wiele **rozporządzeń**, w szczególności:

- 1) odnośnie do Naczelnej Rady Sądowniczej – Reglamento número 2/2011 acuerdo de 28 de abril de 2011, del pleno del Consejo General del Poder Judicial, por el que se aprueba el Reglamento 2/2011 de la Carrera Judicial²³;
- 2) odnośnie do samorządu sędziowskiego – Reglamento 2/2011, de 28 de abril, de la Carrera Judicial²⁴;
- 3) odnośnie stowarzyszeń sędziowskich – Reglamento 1/2011, de 28 de febrero, de asociaciones judiciales profesionales²⁵;
- 4) odnośnie do nominacji – Reglamento número 1/2010, de 25 de febrero de 2010, que regula la provisión de plazas de nombramiento discrecional en los

¹⁵ BOE núm. 313, de 30 de diciembre de 1988.

¹⁶ BOE núm. 11 de 13 de Enero de 1982, BOE-A-1982-837.

¹⁷ BOE núm. 7, de 8 de enero de 2000, BOE-A-2000-323.

¹⁸ BOE núm. 158 de 03 de Julio de 2015, BOE-A-2015-7391.

¹⁹ BOE núm. 309, de 26 de Diciembre de 2003.

²⁰ BOE núm. 162, de 7 de julio de 2012, BOE-A-2012-9112.

²¹ BOE núm. 164, de 10 de julio de 2003, BOE-A-2003-13813.

²² BOE núm. 260, de 17 de septiembre de 1882, BOE-A-1882-6036.

²³ BOE núm 110, de 9 de mayo de 2011.

²⁴ BOE núm 110, de 9 de mayo de 2011.

²⁵ BOE núm. 66, de 18 de marzo de 2011.

órganos judiciales²⁶ oraz Protocolo de actuación frente al acoso sexual, al Acoso por razón de sexo, al acoso discriminatorio y frente a todas las formas de acoso y violencia en la carrera judicial²⁷;

- 5) odnośnie do organizacji i funkcjonowania Naczelnej Rady Sądowniczej – Reglamento 1/1986, de 22 de abril, de organización y funcionamiento del Consejo General del Poder Judicial²⁸;
- 6) odnośnie do organów zarządzających sądami – Reglamento 1/2000, de 26 de julio, de los Órganos de Gobierno de Tribunales²⁹;
- 7) odnośnie do ogólnych kryteriów homogenizacji działań w zakresie wspólnych usług proceduralnych – Reglamento 2/2010, de 25 de febrero, sobre criterios generales de homogeneización de las actuaciones de los servicios comunes procesales³⁰;
- 8) odnośnie do indemnizacji – Reglamento 1/2008 de 23 de abril, sobre indemnizaciones en concepto de asistencias por razón de participación en tribunales de oposiciones y otros procesos de selección relativos a la carrera judicial³¹;
- 9) odnośnie do honorów i protokołów dotyczących uroczystych aktów sądowych – Reglamento 2/2005, de 23 de noviembre, de Honores, Tratamientos y Protocolo en los Actos Judiciales Solemnes³²;
- 10) odnośnie do określonych aspektów w postępowaniu cywilnym – Reglamento 1/2005, de 15 de septiembre, de los aspectos accesorios de las actuaciones judiciales³³;
- 11) odnośnie do statystyk sądowych – Reglamento 1/2003, de 9 de Julio, de Estadística Judicial³⁴;

²⁶ BOE núm. 56, de 5 de marzo de 2010, BOE-A-2010-3608.

²⁷ Aprobado por Acuerdo del Pleno del Consejo General del Poder Judicial de 28 de enero de 2016, BOE núm. 41, de 17 de febrero de 2016, BOE-A-2016-1613.

²⁸ BOE núm. 107, de 5 de mayo de 1986, BOE-A-1986-10872.

²⁹ BOE núm. 216, de 8 de septiembre de 2000, por. <http://www.prontuario.net/cgpj/es/Temas/Compendio-de-Derecho-Judicial/Reglamentos/Reglamento-1-2000--de-26-de-julio--de-los-organos-de-gobierno-de-los-tribunales> (dostęp: dnia 18 listopada 2017 r.).

³⁰ BOE núm. 62, de 12 de marzo de 2010, BOE-A-2010-4127.

³¹ BOE núm. 111, de 7 de mayo de 2008, BOE-A-2008-8053.

³² BOE núm. 302, de 19 de diciembre de 2005, BOE-A-2005-20840.

³³ BOE núm. 231, de 27 de septiembre de 2005, BOE-A-2005-15939.

- 12) odnośnie sędziów dodatkowych – Reglamento 2/2000, de 25 de octubre, de Jueces Adjuntos³⁵;
- 13) odnośnie do rozpatrywania skarg i oświadczeń dotyczących funkcjonowania sądów i trybunałów – Reglamento 1/1998, de 2 de diciembre, de tramitación de quejas y denuncias relativas al funcionamiento de los Juzgados y Tribunales³⁶;
- 14) odnośnie do Centrum Dokumentacji – Reglamento 1/1997, de 7 de mayo, del Centro de Documentación Judicial³⁷;
- 15) odnośnie do Szkoły Sądownictwa – Reglamento 2/1995, de 7 de junio, de la Escuela Judicial³⁸;
- 16) odnośnie do sędziów pokoju – Reglamento 3/1995, de 7 de junio, de los Jueces de Paz³⁹.

Do powyższych aktów dodać należy wiele **zarządzeń (*Instrucción*)**, głównie Generalnej Rady Sądowniczej, jako organu samozarządzającego wymiarem sprawiedliwości, regulujących praktyczne aspekty funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości:

- 1) Instrucción 1/1999, del Consejo General del Poder Judicial por la que se aprueban los protocolos de servicio y formularios de tramitación de quejas y reclamaciones y previa información al ciudadano⁴⁰,
- 2) Instrucción numero1/2001, sobre presentación de escritos en el Juzgado de Instrucción de Guardia⁴¹,
- 3) Instrucción numero 3/2001, de 20 de junio, del Pleno del Consejo General del Poder Judicial, sobre la anotación de los procesos civiles de ejecución en los libros de registro de los Juzgados y Tribunales⁴²,

³⁴ BOE núm. 173, de 21 de julio de 2003, BOE-A-2003-14531.

³⁵ BOE núm. 267, de 7 de noviembre de 2000, BOE-A-2000-20068.

³⁶ BOE núm. 25, de 29 de enero de 1999, BOE-A-1999-2176.

³⁷ BOE núm. 123, de 23 de mayo de 1997, BOE-A-1997-11001.

³⁸ BOE núm. 166, de 13 de julio de 1995.

³⁹ BOE núm. 166, de 13 de julio de 1995.

⁴⁰ Acuerdo del Pleno del Consejo de 22-9-1999 (BOE 19-10-1999).

⁴¹ Acuerdo del Pleno del Consejo de 24-1-2001 (BOE 9-2-2001).

⁴² Acuerdo del Pleno del Consejo de 20-6-2001 (BOE 29-6-2001)

- 4) Instrucción 4/2001, de 20 de junio, del Pleno del Consejo General del Poder Judicial, sobre el alcance y los límites del deber de auxilio judicial⁴³,
- 5) Instrucción 5/2001, de 19 de diciembre de 2001, del Pleno del Consejo General del Poder Judicial, sobre remisión anual a los órganos jurisdiccionales de listas de profesionales para su designación judicial como Peritos⁴⁴,
- 6) Instrucción 1/2002, del Pleno del Consejo General del Poder Judicial de 5 de noviembre de 2002, por la que se aprueban los impresos normalizados para su presentación directa por los ciudadanos en los supuestos previstos por la LEC⁴⁵,
- 7) Instrucción 1/2003, del Pleno del Consejo General del Poder Judicial de 15 de enero de 2003, sobre régimen de sustituciones, magistrados suplementes y Jueces sustitutos⁴⁶,
- 8) Instrucción 2/2003, del Pleno del Consejo General del Poder Judicial, de 26 de febrero de 2003, sobre Código de Conducta para usuarios de equipos y sistemas informáticos al servicio de la Administración de Justicia⁴⁷,
- 9) Instrucción 3/2003, del Pleno del Consejo General del Poder Judicial, de 9 de abril de 2003, sobre normas de reparto y registro informático de violencia doméstica⁴⁸,
- 10) Instrucción 4/2003, del Pleno del Consejo General del Poder Judicial, de 9 de abril de 2003, sobre remisión de las resoluciones judiciales al Consejo General del Poder Judicial para la recopilación y tratamiento por el Centro de Documentación Judicial⁴⁹,

⁴³ Acuerdo del Pleno del Consejo de 20-6-2001 (BOE 7-7-2001).

⁴⁴ Acuerdo del Pleno del Consejo de 1-12-2001 (BOE 29-12-2001) Modificada por Acuerdo del Pleno del Consejo, de 28-10-2010, con la introducción de un nuevo párrafo en el apartado Tercero número (BOE 18-11-2010).

⁴⁵ Acuerdo del Pleno del Consejo de 5-11-2002 (BOE 14-11-2002) Modificada por Acuerdo del Pleno del Consejo de 28-9-2011 (BOE 4-10-2011).

⁴⁶ Acuerdo del Pleno del Consejo de 15-1-2003 (BOE 25-1-2003).

⁴⁷ Acuerdo del Pleno del Consejo de 26-2-2003 (BOE 10-3-2003).

⁴⁸ Acuerdo del Pleno del Consejo de 9-4-2003 (BOE 15-4-2003).

⁴⁹ Acuerdo del Pleno del Consejo de 9-4-2003 (BOE 1-5-2003).

- 11) Instrucción 1/2010, del Pleno de la Comisión Permanente del Consejo General del Poder Judicial sobre los jueces de adscripción territorial⁵⁰,
- 12) Instrucción 2/2010, del Consejo, sobre el ejercicio de las facultades de dirección e inspección por los jueces y magistrados⁵¹,
- 13) Instrucción 1/2011, de 31 de marzo, del Pleno del Consejo General del Poder Judicial, sobre el funcionamiento de las Unidades Procesales de Apoyo Directo a Jueces y Magistrados y su actuación coordinada con los Servicios Comunes Procesales⁵²,
- 14) Instrucción 1/2013, de 12 de junio, del Pleno del Consejo General del Poder Judicial, sobre retribuciones en supuestos de incapacidad temporal por contingencias comunes de los miembros de la Carrera Judicial⁵³,
- 15) Instrucción de 29 de junio de 2001, del Presidente del Consejo General del Poder Judicial, por la que se determina el número de candidatos a presentar por las Asociaciones Profesionales de Jueces y Magistrados, y se concretan otros aspectos del proceso de formulación de candidaturas a Vocal del Consejo General del Poder Judicial⁵⁴.

Zasady konstytucyjne znajdują odzwierciedlenie w organizacji hiszpańskich sądów, które należą do jednego systemu sądownictwa. Sądy rozstrzygają spory zgodnie z zakresem swojej właściwości ustalonej na podstawie określonych kryteriów, jak: zakres przedmiotowy, wartość przedmiotu sporu, podmiot, do którego odnosi się postępowanie, funkcja (właściwość funkcjonalna sądu) lub miejsce (właściwość miejscowa). Konstytucyjna zasada jednolitości kompetencji (właściwości) sędziów i trybunałów w znaczeniu przekazania kompetencji wyłącznie sądom nie wyklucza różnej właściwości.

Kolejną regułą jest **zasada hierarchiczności**, która zostanie omówiona poniżej.

⁵⁰ Acuerdo de la Comisión Permanente, en funciones de Pleno del Consejo de 27-7- 2010 (BOE 30-7-2010).

⁵¹ Acuerdo del Pleno del Consejo de 28-10-2010 (BOE 18-11-2010).

⁵² Acuerdo del Pleno del Consejo de 31-3-2011 (BOE 05-04-2011).

⁵³ Acuerdo del Pleno del Consejo de 12-6-2013 (BOE 21-06-2013).

⁵⁴ 29-6-2001 (BOE 30-6-2001).

2. Organizacja sądownictwa powszechnego

2.1. Przedmiotowy zakres sądownictwa powszechnego

W aspekcie przedmiotowym rozwiązania odnoszące się do sądownictwa należy odnieść w stosunku do tego, że sądy i trybunały mogą orzekać w składach jednoosobowych albo wieloosobowych. Składy mogą być profesjonalne albo nieprofesjonalne, a także wyjątkowo mieszane. W aspekcie składów profesjonalnych wskazać należy, że w składzie jednoosobowym orzekają w szczególności sądy (sędziowie) pierwszej instancji (*Juzgados de Primera Instancia*), w tym sądy wyspecjalizowane: sądy gospodarcze (*Juzgados de lo Mercantil*) oraz sądy przeciwko przemocy (*Juzgados de Violencia de Genero*). Ponadto w ramach sądów pierwszej instancji w sprawach cywilnych funkcjonują sądy rodzinne (*Juzgados de Primera Instancia especializados en Familia*), sądy rzeczowe (*Juzgados de Primera Instancia especializados en Asuntos hipotecarios*), sądy opiekuńcze (*Juzgados de Primera Instancia especializados en Tutelas*) oraz sądy co do arbitrażu (*Juzgados de Primera Instancia especializados en Laudo y Arbitraje*). Ponadto funkcjonują rejestry – *Registros Civiles Exclusivos* oraz *Registro Civil Central*. Niezależnie od tego w ramach pierwszej instancji w sprawach karnych funkcjonują: *Juzgados Instrucción*, *Juzgados de Violencia contra la Mujer*, *Juzgados Vigilancia Penitenciaria*, *Juzgados de lo Penal*, *Juzgados de lo Penal especializados en Violencia contra la Mujer*, *Juzgados de lo Penal de Ejecutorias*, *Juzgados de Menores*, *Juzgados Centrales Instrucción*, *Juzgados Centrales de lo Penal*, *Juzgados Centrales de Menores* oraz *Juzgados Centrales de Vigilancia Penitenciaria*. W ramach tych sądów orzekają sędziowie tzw. *Juez*. W składach jednoosobowych orzekają także nieprofesjonalne sądy pokoju (*Juzgados de Paz*). W tym kontekście należy podkreślić, że ustawodawca przewidział, iż sądy pierwszej instancji składają się z profesjonalnego sędziego i sekretarza sądowego. Dodatkowo sędzia wspomagany jest przez referendarza oraz asystenta, który nie wykonuje obowiązków orzeczniczych. Sądy zlokalizowane w tym samym mieście są niezależne jedno od drugich.

Profesjonalne kolegialne składy występują w Sądzie Najwyższym, Krajowym Sądzie Karnym i Administracyjnym, wyższych trybunałach sprawiedliwości wspólnot

autonomicznych i sądów prowincji. Sędziowie wyznaczani do składów kolegialnych są określani jako *Magistrados* oraz *Magistrados del Tribunal Supremo*. Próbując wyprowadzić ogólną regułę, można powiedzieć, że wieloosobowe sądy zazwyczaj rozpoznają apelację od sądów niższej instancji, posiadają także kompetencje szczególne. Jakkolwiek rzadko, to zdarzają się sytuacje, gdy składy wieloosobowe rozpoznają sprawy w pierwszej instancji. We wskazanych sądach orzekają sędziowie zawodowi wchodzący w skład samorządu sędziowskiego (*Carrera Judicial*).

W Hiszpanii system sądownictwa oparty jest na zasadzie hierarchiczności. W istocie to system środków zaskarżenia stanowi podstawę hierarchicznej struktury sądów w ramach systemu instancyjnego. Jednocześnie należy z całą mocą podkreślić, że jakkolwiek system w ujęciu organizacyjnym jest zbudowany na zasadzie hierarchiczności, to nie oznacza ona w żadnej mierze podporządkowania, albowiem sędziowie są „niehierarchiczni” i całkowicie niezawisli w orzekaniu.

Pierwszym stopniem w jurysdykcyjnej strukturze są sędziowie pokoju (tzw. *Jueces de Paz*). W strukturze sądownictwa odpowiadają sądom pierwszej instancji, ale nie stanowią części „*Carrera Judicial*”. Sądy pokoju działają tylko w gminach, gdzie nie ma sądów pierwszej instancji. Sytuację i kompetencję sędziów pokoju w zakresie spraw cywilnych i karnych regulują: art. 99–103 LOPJ, art. 47 LEC z zastrzeżeniem art. 250 LEC, art. 14 LECrim oraz Reglamento de 17 de junio de 2008, sobre funcionamiento y organización de los Registros Civiles de los Juzgados de Paz y su informatización i Reglamento 3/1995, de 7 de junio, de los Jueces de Paz Sędziowie pokoju to najogólniej rzecz ujmując sędziowie niezawodowi zajmujący się drobnymi sprawami. Najczęściej stanowią swoistą władzę sądowniczą zapewniającą rozwiązanie drobnych sporów pomiędzy sąsiadami w tej samej wspólnotcie. Sędziów pokoju w ogólności charakteryzują dwie cechy: po pierwsze nie są specjalistami w prawie oraz po drugie – jak wskazano powyżej – nie przynależą do „*Carrera Judicial*”⁵⁵ ale mieszczą się w systemie sprawowania wymiaru sprawiedliwości, stąd podlegają pod nadzór CGPJ⁵⁶. Ich kompetencje w sprawach cywilnych określa

⁵⁵ Por. *F. Gascón Inchausti*, La Figura del Juez de Paz en la organización judicial española, Reforma Judicial. Revista Mexicana de Justicia 2006, nr 8, s. 183-213.

⁵⁶ *C. Tapia*, Soy juez de paz pod amor al pueblo, Diario de Leon.es 10 I 2017, online magazine, http://www.diariodeleon.es/noticias/sociedad/soy-juez-paz-amor-pueblo_1128371.html, access XII 2017 r.

art. 47 i art. 250 ust. 1 pkt 1–13 LEC. Od orzeczeń sędziów pokoju przysługuje apelacja, a jedyną odmiennością jest to, że apelację tę rozpoznaje sąd I instancji (art. 455 LEC).

W Hiszpanii podstawowymi sądami cywilnymi rozpoznającymi spory cywilne są **sądy pierwszej instancji (*Juzgados de Primera Instancia*)**, a ich kompetencje określają art. 4, 45 LEC, oraz art. 2 Ley 15/2015, de 2 de julio, de la Jurisdicción Voluntaria. W aspekcie terytorialnym występują zawsze w każdej prowincji z kompetencją na całą prowincję i z siedzibą w jej stolicy. W stolicy prowincji może znajdować się jeden lub kilka sądów pierwszej instancji. W uzasadnionych sytuacjach mogą zostać ustanowione w innych miejscowościach niż stolica prowincji. W każdym przypadku wyznaczony jest obszar jego jurysdykcji. Nazwa sądu pierwszej instancji zależy w praktyce od specyfiki dystryktu (okręgu) sądowego, w którym się znajduje. Jeśli w jednym dystrykcie (okręgu) znajduje się więcej niż jeden sąd, do nazwy sądu dodaje się określoną cyfrę, np. Sąd Pierwszej Instancji numer 8 w Walencji.

Na zasadach ogólnych od orzeczeń sądu pierwszej instancji przysługuje apelacja do sądu drugiej instancji, jak również inne środki zaskarżenia określone przez LEC. Jak wskazano powyżej, w ramach organizacji sądownictwa niezależnie od powyższego występują sądy karne (*Juzgados de lo Penal*), sądy sądownoadministracyjne (*Juzgados de lo Contencioso-Administrativo*), sądy w sprawach zabezpieczenia społecznego (co odpowiada sądom pracy i ubezpieczeń społecznych) (*Juzgados de de lo Social*) i sądy wojskowe.

Sądy pierwszej instancji mogą być wyspecjalizowane zgodnie z art. 98 LOPJ, w szczególności wskazać należy na sądy gospodarcze (handlowe) (*Juzgados de Primera Instancia e Instrucción de lo Mercantil*), sądy ds. nieletnich (*Juzgados de Menores*), sądy co do przeciwdziałaniu naruszeniom płci (*Juzgados de de Violencia de Genero y de Vigilancia Penitenciaria*).

W Hiszpanii funkcjonują także **sądy gospodarcze (handlowe) (*Juzgados de Primera Instancia e Instrucción de lo Mercantil*)**. Są one utworzone przez Ley 22/2003, de 9 de julio, Concursal oraz wprowadzoną w tym zakresie zmianę LOPJ (Ley 8/2003) i funkcjonują od dnia 1 września 2004 r. Co do zasady, sądy gospodarcze znajdują się w każdej z prowincji, z jurysdykcją obejmującą całą

provincję. Sądy gospodarcze mają siedzibę w stolicy prowincji, gdzie znajduje się jeden lub kilka sądów handlowych. W uzasadnionych przypadkach z uwagi na istnienie centrów przemysłowych lub handlowych albo działalność gospodarczą mogą zostać ustanowione w innych miejscowościach niż stolica prowincji. Mogą też zostać ustanowione sądy gospodarcze (handlowe), których zasięg jurysdykcji rozciąga się na dwie albo więcej prowincji tej samej wspólnoty autonomicznej. Kompetencję przedmiotową sądów gospodarczych (handlowych) określa w szczególności art. 8 Ley 22/2003 oraz art. 86 LOPJ. Na zasadach ogólnych od orzeczeń sądu pierwszej instancji przysługuje apelacja do sądu drugiej instancji, jak również inne środki zaskarżenia określone przez LEC.

Szczególnymi sądami handlowymi są **sądy wspólnotowych znaków towarowych tj. sądy handlowe w Alicante** ze ściśle określonymi kompetencjami przedmiotowymi co do spraw wspólnotowych. W wykonywaniu tych kompetencji wskazane sądy rozciągają swoją jurysdykcję na całe terytorium Hiszpanii. Na zasadach ogólnych od orzeczeń w tych sprawach sądu pierwszej instancji przysługuje apelacja do sądu drugiej instancji, jak również inne środki zaskarżenia określone przez LEC.

Kolejno jako sądy pierwszej instancji należy wyodrębnić **sądy ds. przemocy wobec kobiet (*Los Juzgados de Violencia sobre la Mujer*)**, które zostały wprowadzone Ley Orgánica 1/2004, de 28 de diciembre, de Medidas de Protección Integral contra la Violencia de Género⁵⁷. W aspekcie przedmiotowym są to wyspecjalizowane sądy cywilne, a zarazem karne, mające na celu przeciwdziałanie przemocy względem kobiet. W aspekcie terytorialnym w obrębie dystryktu może znajdować się jeden lub więcej takich sądów. Nazwa sądu bazuje na nazwie dystryktu (okręgu). Najogólniej mówiąc, sądy te rozpoznają przestępstwa związane z tzw. przemocą na tle płciowym oraz sprawy odnoszące się do konsekwencji cywilnych z nich wynikających, a kompetencje wynikają z art. 87 Ter ust. 2 LEC. Na zasadach ogólnych od orzeczeń w tych sprawach sądu pierwszej instancji przysługuje apelacja do sądu drugiej instancji, jak również inne środki zaskarżenia określone przez LEC.

⁵⁷ BOE núm. 313 de 29 de Diciembre de 2004.

Jako następne należy wskazać **sądy ds. nieletnich (*Juzgados de Menores*)**. W aspekcie terytorialnym w każdej prowincji, z jurysdykcją na całym jej terenie i siedzibą w stolicy, znajduje się jeden lub więcej sądów ds. nieletnich. W Madrycie, z jurysdykcją w całej Hiszpanii, mieści się centralny sąd ds. nieletnich, który wydaje wyroki w sprawach wskazanych mu przez ustawodawstwo regulujące odpowiedzialność karną nieletnich. W aspekcie przedmiotowym sądy ds. nieletnich są kompetentne w sądzeniu w sprawach przestępstw i wykroczeń popełnionych przez osoby powyżej 14 lat, które nie ukończyły jednak 18. roku życia, a także wykonywania wyroków w sprawach nieletnich oraz podejmowania innych działań i środków, które w relacji z nieletnimi przypisuje im prawo. Na zasadach ogólnych od orzeczeń sądu pierwszej instancji przysługuje apelacja do sądu drugiej instancji, jak również inne środki zaskarżenia określone przez LECrim.

Sądy penitencjarne (*Juzgados de Vigilancia Penitenciaria*) pełnią funkcje sądownicze przewidziane w ustawie karnej w kwestii wykonywania kar pozbawienia wolności i środków bezpieczeństwa, sądowej zwierzchności i kontroli nad władzami penitencjarnymi, wspierania praw i korzyści internowanych w zakładach karnych, a także inne wskazane przez prawo. Są one włączone w pion sądownictwa karnego.

Kolejne w strukturze są **sądy prowincji (*Audiencias Provinciales*)**. Prowincja w Hiszpanii jest jednostką lokalną posiadającą własną osobowość prawną, utworzoną przez związek gmin oraz zgodnie z podziałem terytorialnym dla wykonywania działalności państwa. Każda zmiana granic prowincji powinna zostać zaaprobowana przez Kortezy Generalne w drodze ustawy organicznej (art. 141 ust. 1 Konstytucji Hiszpanii), co dodatkowo stanowi o stabilności sądów prowincji. Sądy prowincji są zawodowymi sądami kolegialnymi rozpoznającymi sprawy cywilne i karne. Są ulokowane w każdej stolicy hiszpańskiej prowincji i ich jurysdykcja rozciąga się na terytorium każdej hiszpańskiej prowincji (art. 80 LOPJ). Mogą być wyodrębnione także sekcje tych sądów ulokowane poza stolicą prowincji, do których mogą być wyznaczani sędziowie. Co do zasady, sądy prowincji składają się przewodniczącego i dwóch sędziów (*Magistrados*). Wyjątkowo pojawia się *El Tribunal del Jurado*, składający się z przewodniczącego i ławy przysięgłych, co stanowi realizację postulatu udziału czynnika obywatelskiego w orzekaniu. Izba Cywilna Sądu Prowincji rozpoznaje apelacje od sądów pierwszej instancji, sądów

gospodarczych oraz sądów ds. przemocy wobec kobiet. Może także rozpoznawać skargi odnośnie do nieważności niektórych orzeczeń, skargi na orzeczenia sądów arbitrażowych oraz skargi w przedmiocie rozstrzygnięcia sporów jurysdykcyjnych, które mogą powstać pomiędzy różnymi sądami w obszarze prowincji, jeśli nie są przewidziane do kompetencji żadnego innego sądu.

Kolejno należy wskazać **Wyższe Trybunały Sprawiedliwości Wspólnot Autonomicznych (*Tribunales Superiores de Justicia*)**. Wyższy Trybunał Sprawiedliwości, bez uszczerbku dla jurysdykcji przynależnej Sądowi Najwyższemu (Trybunałowi), zwieńcza organizację sądownictwa na obszarze wspólnoty autonomicznej. Statuty wspólnot autonomicznych mogą określać wypadki i formy uczestnictwa wspólnot w organizowaniu terytorialnych okręgów sądowych. Postanowienia tego typu powinny być zgodne z przepisami ustawy organicznej o władzy sądowniczej oraz zasadami jedności i niezawisłości władzy sądowniczej. Bez uszczerbku dla postanowień zawartych w art. 123 Konstytucji, wyższymi instancjami procesowymi są organy sądowe mające siedzibę na tym samym terytorium wspólnoty autonomicznej co organ właściwy w pierwszej instancji (art. 152 Konstytucji). Każda ze Wspólnot Autonomicznych ma swój Wyższy Trybunał Sprawiedliwości. Każdy Wyższy Trybunał Sprawiedliwości ma Izbę Cywilną i Karną, Izbę Administracyjną oraz Izbę Zabezpieczenia Społecznego. Składa się z Prezesa, Prezesa Izby i Sędziów (*Magistrados*). W każdej Izbie mogą znajdować się sekcje. Izba Cywilna i Karną mają kompetencję do rozstrzygnięcia sporów jurysdykcyjnych w obszarze różnych sądów w ramach wspólnoty autonomicznej w tym zakresie, który nie należy do wyższych sądów. Rozpoznają także apelacje i nadzwyczajne środki zaskarżenia co do błędów proceduralnych.

Sąd Najwyższy w strukturze hierarchicznej znajduje się niejako na szczycie. Sąd Najwyższy, którego jurysdykcja obejmuje całą Hiszpanię, jest najwyższym organem sądowniczym w zakresie wszystkich rodzajów postępowań, z wyjątkiem dotyczących gwarancji konstytucyjnych (art. 123 ust. 1 Konstytucji). Prezes Trybunału Najwyższego jest powoływany przez Króla, na wniosek Rady Głównej Władzy Sądowniczej, w trybie określonym przez ustawę (art. 123 ust. 2 Konstytucji). Sąd Najwyższy jest właściwy do orzekania w całej Hiszpanii i żaden inny organ sądowniczy nie może używać tytułu „Najwyższy” (art. 53 LOPJ).

W Sądzie Najwyższym organizacyjnie wyodrębnione są Izby (*Salas de Justicia*). Zadania i funkcje Sądu Najwyższego są swoiste dla każdej z izb: Izby Cywilnej, Izby Karnej, Izby Administracyjnej, Izby Pracy oraz Izby Wojskowej⁵⁸ (art. 55 LOPJ). Przy czym Izba Wojskowa funkcjonuje w oparciu o swoją swoistą legislację i dodatkowo przepisy wspólne dla wszystkich izb⁵⁹. Ponadto w Sądzie Najwyższym funkcjonują *Tribunal de Conflictos de Jurisdicción* (art. 38 LOPJ), *Sala de Conflictos de Jurisdicción* (art. 39 LOPJ), *Sala de Conflictos de Competencia* (art. 42 LOPJ) oraz *Sala Especial* (art. 61 LOPJ). Organem zarządzającym jest *Sala de Gobierno* (art. 149 i n. LOPJ).

Kompetencje Sądu Najwyższego zdeterminowane są po pierwsze tym, że w przeważającej mierze służy on ochronie interesu publicznego, po drugie zaś ma on jurysdykcję na obszarze całej Hiszpanii, a także jest najwyższym organem sądowniczym w zakresie wszystkich rodzajów postępowań, z wyjątkiem gwarancji konstytucyjnych (art. 123 ust. 1 Konstytucji)⁶⁰. Sąd Najwyższy jest sądem kasacyjnym i sprawuje nadzór nad sądownictwem⁶¹. Jako sąd kasacyjny zgodnie z art. 56 LOPJ Izba Cywilna Sądu Najwyższego⁶² rozpoznaje:

- 1) środki zaskarżenia – kasację (*casación*), rewizję i inne środki w sprawach cywilnych ustanowione przez prawo, np. *recurso en interés de ley*;
- 2) żądania odnoszące się do odpowiedzialności cywilnej skierowane przeciwko premierowi, Marszałkom Sejmu i Senatu, Prezesowi Sądu Najwyższego i Radzie Generalnej Władzy Sądowniczej, Prezesowi Trybunału Konstytucyjnego, członkom rządu, posłom i senatorom, sędziom Trybunału Konstytucyjnego oraz Sądu Najwyższego, członkom głosującym CGPJ,

⁵⁸ Por. E. Alvarez Conde, R. Tur Ausina, *Derecho constitucional...*, s. 732; J. Montero Aroca, J.L. Gomez Colomer, S. Barona Vilar, *Derecho jurisdiccional...*, s. 157–158; F. Ramos Mendez, *El sistema a procesal español*, Barcelona 2013, s. 154–155.

⁵⁹ J. Montero Aroca, J.L. Gomez Colomer, S. Barona Vilar, *Derecho jurisdiccional...*, s. 157.

⁶⁰ Zob. A.M. Lorca Navarrete, *Organización Judicial Española en el vigésimo aniversario de la ley organica del Poder Judicial (1985–2005)*, Madrid 2005, s. 160 i n.; F.M. Castan, *Competiciones del Tribunal Supremo, instrumentos para su ejercicio y propuestas de delimitación de sus funciones con las de los Tribunales Superiores de Justicia* [w:] *La posición del Tribunal Supremo en el Estado autonómico*, red. M. Gerpe Landin, Barcelona 2008, s. 42 i n.

⁶¹ J.A. Xiol Rios, *El Papel Constitucional del Tribunal Supremo* [w:] *La posición del Tribunal Supremo en el Estado autonómico*, red. M. Gerpe Landin, Barcelona 2008, s. 14 i 17.

⁶² Odnośnie kompetencji Izby Cywilnej zob. Zob. A.M. Lorca Navarrete, *Organización Judicial...*, s. 160.

Prezesom Krajowego Sądu Karnego i Administracyjnego, a także każdej z Izb wyższych Trybunałów Sprawiedliwości Wspólnot Autonomicznych, Prokuratorowi Generalnemu, Prezesom Izb Sądu Najwyższego, Przewodniczącemu i Dyrektorom Europejskiego Trybunału Obrachunkowego, Prezesowi i Doradcom Rady Stanu, Rzecznikowi Praw Obywatelskich, Przewodniczącemu i Ministrom Zarządu Regionu Autonomicznego w określonych prawem sytuacjach;

- 3) żądania w sprawach odpowiedzialności cywilnej przeciwko sędziom Wyższych Trybunałów Sprawiedliwości Wspólnot Autonomicznych oraz Krajowego Sądu Karnego i Administracyjnego wynikających z aktów wykonywanych w ramach realizacji swoich obowiązków.

Oprócz kompetencji nadanych Izbom Cywilnej i Karej w przepisach art. 56 i 57 LOPJ, Izby te są właściwe do rozpoznawania spraw cywilnych i karnych odpowiednio skierowanych przeciwko Królowej, Królowi, a także Księżciu i Księżnej Asturii (art. 55 bis LOPJ).

Sąd Najwyższy rozpoznaje także skargi przeciwko swoim sędziom oraz kwestie konfliktów jurysdykcyjnych i kompetencyjnych (art. 38–47 LOPJ), w ramach *Tribunal de Conflictos de Jurisdicción* (art. 38 LOPJ), *Sala de Conflictos de Jurisdicción* (art. 39 LOPJ) oraz *Sala de Conflictos de Competencia* (art. 42 LOPJ). Przepisy art. 5 oraz art 5 bis LOPJ regulują kwestie zachodzenia kompetencji z Trybunałem Konstytucyjnym⁶³ i Trybunałem Sprawiedliwości.

Izba Specjalna powstała na podstawie art. 61 LOPJ, tworzona jest przez Prezesa Sądu Najwyższego, prezesów izb i sędziego najmłodszego oraz najstarszego spośród nich; rozpoznaje ona sprawy z uwagi na rangę osób, przeciwko którym skierowane jest powództwo lub wówczas, gdy nie byłoby innego środka zaskarżenia (w szczególności środki skierowane przeciwko Prezesowi Sądu Najwyższego, prezesom izb lub dwóm sędziom izb; żądania z tytułu odpowiedzialności cywilnej skierowane przeciwko prezesom izb lub wszystkim albo przeważającej części sędziów, którzy orzekają w Trybunale w ramach sprawowania ich obowiązków w związku z wykonywaną władzą sądowniczą, powództwa z tytułu błędów prawnych

⁶³ Odnośnie do problematycznych relacji z Trybunałem Konstytucyjnym – zob. E. Alvarez Conde, R. Tur Ausina, *Derecho constitucional...*, s. 733–734.

popętnionych przez izby, a także procesy dotyczące nielegalności działania i wynikające z rozwiązania partii politycznych, zgodnie z ustawą o partiach)⁶⁴.

Sąd Najwyższy przez *Sala de Gobierno* realizuje także funkcje publiczne w zakresie zarządzania wymiarem sprawiedliwości razem z CGPJ oraz *Audiencias Nacional* i *los* w Hiszpanii (art. 104 LOPJ). W szczególności w ramach tej kompetencji Prezes Sądu Najwyższego (ale także Prezesi *Audiencias Nacional* oraz *los Tribunales Superiores de Justicia*) może delegować sędziów w sytuacjach określonych w art. 162 LOPJ. Prezes Sądu Najwyższego przeprowadza w ramach nadzoru wewnętrznego wizytacje i lustracje co do funkcjonowania izb i sekcji (art. 172 ust. 1 LOPJ). Może także w razie potrzeby dokonać wizytacji każdego sądu lub trybunału w warunkach określonych w art. 174 ust. 2 LOPJ⁶⁵. Przedstawiane jest także publiczne coroczne sprawozdanie z działalności Sądu Najwyższego, a wraz z CGPJ co do aktywności i funkcjonowania wszystkich sądów i trybunałów w Hiszpanii (art. 181 ust. 1 i 2 LOPJ). Sąd Najwyższy ponadto może inicjować pośrednią kontrolę konstytucyjności ustaw⁶⁶, ma także określone uprawnienia w zakresie spraw o odpowiedzialność państwa za naruszenie prawa wspólnotowego oraz za niekonstytucyjność prawa⁶⁷.

W ramach swoich funkcji Sąd Najwyższy ma kompetencje kontrolne, jak na przykład powołania *Ministerio Fiscal*, klasyfikacji dokumentów rządowych, czy też ważności wyborów do parlamentów regionalnych⁶⁸. W ramach kontrolnych kompetencji życia politycznego należy także rozpatrywać kompetencje w zakresie spraw delegalizacji partii politycznych⁶⁹ czy rozwiązywania konfliktów kompetencyjnych pomiędzy państwem a wspólnotami autonomicznymi⁷⁰.

Poza wymiarem sprawiedliwości w tradycyjnym znaczeniu oraz kompetencjami Naczelnej Rady Sądowniczej – a w rozumieniu polskiej terminologii prawniczej poza

⁶⁴ F. Ramos Mendez, *El sistema...*, s. 155

⁶⁵ Szerzej zob. A.M. Lorca Navarrete, *Organización Judicial...*, s. 457–458.

⁶⁶ Szerzej zob. J.A. Xiol Rios, *El Papel Constitucional...*, s. 33.

⁶⁷ Szerzej zob. J.A. Xiol Rios, *El Papel Constitucional...*, s. 33–34.

⁶⁸ Szerzej zob. J.A. Xiol Rios, *El Papel Constitucional...*, s. 33 i n.

⁶⁹ Szerzej zob. J.A. Xiol Rios, *El Papel Constitucional...*, s. 34.

⁷⁰ Szerzej zob. J.A. Xiol Rios, *El Papel Constitucional...*, s. 33.

sądownictwem powszechnym – znajdują się Trybunał Konstytucyjny, Trybunał Obrachunkowy oraz sądy zwyczajowe.

Trybunał Konstytucyjny jest organem konstytucyjnym. Składa się z dwunastu członków powoływanych przez Króla; spośród nich czterech na wniosek Kongresu, uchwalony większością co najmniej 3/5 jego członków; czterech na wniosek Senatu, uchwalony identyczną większością; dwóch na wniosek Rządu oraz dwóch na wniosek Rady Generalnej Władzy Sądowniczej (art. 159 ust. 1 Konstytucji Hiszpanii). Członkowie Trybunału Konstytucyjnego są powoływani spośród sędziów i prokuratorów, profesorów uniwersyteckich, funkcjonariuszy publicznych oraz adwokatów; wszyscy oni powinni być prawnikami o uznanej kompetencji z ponad piętnastoletnią praktyką zawodową (art. 159 ust. 2 Konstytucji Hiszpanii). Członkowie Trybunału Konstytucyjnego są powoływani na dziewięć lat; co trzy lata ulega odnowieniu trzecia część składu Trybunału (art. 159 ust. 3 Konstytucji Hiszpanii). Stanowisko członka Trybunału Konstytucyjnego jest niepołączalne: z jakimkolwiek mandatem przedstawicielskim; z urzędem o charakterze politycznym lub administracyjnym; z kierowniczą funkcją w partii politycznej lub w związku zawodowym oraz z zatrudnieniem w ich aparacie; z wykonywaniem zawodu sędziego lub prokuratora oraz z jakąkolwiek działalnością zawodową lub handlową. Poza tym, członków Trybunału Konstytucyjnego dotyczą wypadki niepołączalności właściwe dla członków władzy sądowniczej (art. 159 ust. 4 Konstytucji Hiszpanii). Podczas sprawowania mandatu członkowie Trybunału Konstytucyjnego są niezawisli i nieusuwalni (art. 159 ust. 5 Konstytucji Hiszpanii). Prezes Trybunału Konstytucyjnego jest powoływany spośród jego członków przez Króla, na wniosek plenum Trybunału na okres trzech lat (art. 160 Konstytucji Hiszpanii). Zgodnie z art. 161 Konstytucji Hiszpanii Trybunał Konstytucyjny ma jurysdykcję na całym terytorium hiszpańskim i jest właściwy do rozpoznania:

- a) skargi na niekonstytucyjność ustaw oraz aktów normatywnych z mocą ustawy. Stwierdzenie niekonstytucyjności normy prawnej z mocą ustawy, będącej przedmiotem wykładni sądowej, wywiera wobec niej skutki, jednakże wyrok lub wyroki zapadłe nie tracą cech rzeczy osądzonej;

- b) skargi o ochronę praw w związku z pogwałceniem praw i wolności wymienionych w art. 53 ust. 2 Konstytucji, w wypadkach i formie ustalonych przez ustawę;
- c) sporów kompetencyjnych pomiędzy państwem a wspólnotami autonomicznymi oraz wspólnot autonomicznych między sobą;
- d) innych spraw powierzonych mu przez Konstytucję lub ustawy organiczne.

Rząd może zaskarżyć do Trybunału Konstytucyjnego akty i uchwały podjęte przez organy wspólnot autonomicznych. Zaskarżenie powoduje zawieszenie danego aktu lub postanowienia, jednakże Trybunał, w terminie nieprzekraczającym pięciu miesięcy, powinien potwierdzić lub uchylić, zależnie od przypadku, ich moc obowiązującą (art. 161 ust. 2 Konstytucji Hiszpanii).

Zgodnie z art. 162 Konstytucji Hiszpanii uprawnionymi są:

- a) do wniesienia skargi na niekonstytucyjność: Przewodniczący Rządu, obrońca Ludu, pięćdziesięciu deputowanych, pięćdziesięciu senatorów, kolegalne organy wykonawcze wspólnot autonomicznych oraz, w określonych wypadkach, ich zgromadzenia;
- b) do wniesienia skargi o ochronę praw: każda osoba fizyczna lub prawna, która powołuje się na interes prawny, jak również obrońca Ludu i prokuratura.

Ustawa organiczna określi osoby i organy uprawnione w pozostałych wypadkach.

Jeżeli w trakcie procesu organ sądowy uzna, że mający zastosowanie w danym wypadku przepis ustawowy, od którego zależy rozstrzygnięcie, może być sprzeczny z Konstytucją, przedstawia pytanie prawne Trybunałowi Konstytucyjnemu, z zachowaniem wymogów i formy oraz ze skutkiem przewidzianym przez ustawę, które w żadnym wypadku nie może być zawieszane (art. 163 Konstytucji Hiszpanii).

Orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego są ogłaszane w „Boletín Oficial del Estado” wraz z ewentualnymi głosami odrębnymi. Posiadają wagę rzeczy osądzonej, poczynając od następnego dnia po ogłoszeniu i nie przysługuje przeciwko nim żaden środek. Orzeczenia stwierdzające sprzeczność z Konstytucją ustawy lub aktu z mocą ustawy oraz wszystkie orzeczenia, które nie ograniczają się do indywidualnej oceny jakichś uprawnień, są powszechnie obowiązujące i mają pełną skuteczność wobec

wszystkich. Jeżeli orzeczenie nie stanowi inaczej, ustawa zachowuje moc w części niedotkniętej niekonstytucyjnością (art. 164 Konstytucji Hiszpanii). Zasady działania Trybunału Konstytucyjnego, status jego członków, postępowanie przed Trybunałem oraz wymogi dla wniesienia skargi określa odrębna względem LOPJ ustawa organiczna.

Trybunał Obrachunkowy jest najwyższym organem kontroli rachunków i zarządzania gospodarką państwa, a także sektora publicznego. Bez uszczerbku dla jego własnej jurysdykcji sytuuje się w orbicie władzy ustawodawczej zależnej bezpośrednio od Kortezów Generalnych. Składa się z dwunastu członków, rewidentów obrachunkowych, sześciu wskazanych przez Izbę Deputowanych oraz sześciu przez Senat, którzy cieszą się zasadą niezależności, nieusuwalności i niełączenia, tak samo jak sędziowie. Trybunał Obrachunkowy spełnia następujące funkcje: kontrolną (zewnętrzną stałą i konstytutywną), która polega na sprawdzaniu, czy działalność ekonomiczno-finansowa sektora publicznego prowadzona jest z poszanowaniem zasad legalności, efektywności i ekonomii, a także sądowniczą, polegającą na wszczęciu postępowania od odpowiedzialności księgowej, na które narażone są osoby odpowiadające za zarządzanie mieniem, majątkiem lub dobrami publicznymi, i którego celem będzie uzyskanie zabezpieczeń dla środków publicznych narażonych z powodu malwersacji, nieodpowiednich, niewystarczających działań, ich braku lub z powodu innych przyczyn lub zachowań.

Jeśli chodzi o **sądy zwyczajowe** (historyczne), są to sądy mające zakorzenienie konstytucyjne, jednakże znajdujące się niejako poza systemem sądownictwa w Hiszpanii, mające kompetencje w określonych kategoriach spraw w Hiszpanii na określonych terytoriach. Podstawę prawną znajdują w art. 125 Konstytucji Hiszpanii jako jedna z form udziału społeczeństwa w wymiarze sprawiedliwości. W myśl art. 19 LOPJ uznaje za sąd zwyczajowy *Tribunal de las Aguas de la Vega Valencia* (Trybunał Wód Niziny w Walencji) oraz *Consejo de Hombres Buenos de Murcia* (Radę Dobrych Ludzi w Murcji). **Trybunał Wodny de la Vega w Walencji** (*Tribunal de las Aguas de la Vega de Valencia* znany również jako *Tribunal de las Aguas*, w języku walenckim, *Tribunal de les Aigües*) składa się z ośmiu zarządców rolnych wybranych demokratycznie przez właścicieli systemów nawadniających z rejonu Walencji; do jego kompetencji należą: sprawiedliwa dystrybucja wody między

wszystkimi właścicielami ziem rolniczych, rozwiązywanie kwestii spornych powstałych pomiędzy samymi właścicielami oraz nakładanie sankcji wynikających z przekroczenia regulaminu nawadniania. W myśl zwyczaju jest to sąd, do którego kompetencji należy rozstrzygnięcie sporów wynikających z używania i wykorzystywania wody nawadniającej wśród rolników w zbiorowiskach nawadniających przynależących do Quart, Benàger i Faitanar, Tormos, Mislata, Mestalla, Favara, Rascanya, Rovella i Chirivella. We wrześniu 2008 r. instytucja ta została uznana przez UNESCO za niematerialne dziedzictwo kulturowe ludzkości. Analogiczną instytucją jest **Rada Dobrych Ludzi w Murcji (*Consejo de Hombres Buenos w Murcji*)** – zwyczajowy sąd, którego zasady i uprawnienia są przekazywane tradycyjnie i zwyczajowo, a do jego kompetencji należy rozstrzygnięcie konfliktów w irygacji w Huerta de Murcia. W ujęciu historycznym w 1849 r. Rada Dobrych Ludzi została zinstytucjonalizowana i uregulowana jako najwyższy organ sądownictwa w rejonie sądów Murcji. W skład Rady Dobrych Ludzi wchodzi prezes, sekretarz i pięciu członków z prawem głosu. Rada Dobrych Ludzi w Murcji zbiera się na publiczne posiedzenie w każdy czwartek w sali zebrań w Ratuszu i każdy wyrok wydaje w ciągu jednego dnia lub, w wyjątkowych przypadkach, przy następnym posiedzeniu. Wyroki wydawane są większością głosów, a w przypadku równowagi decyduje zawsze głos prezesa. Sankcje wydane w konsekwencji posiedzeń Rady Dobrych Ludzi w Murcji są wyłącznie natury pieniężnej. Wyroki wydawane przez ten sąd mają charakter ostateczny, prawomocny i wiążący. W 2009 r. Rada Dobrych Ludzi (podobnie jak Trybunał Wodny de la Vega w Walencji) została wybrana jako niematerialne dziedzictwo kulturowe ludzkości UNESCO.

Konstytucja Hiszpanii nie definiuje pojęcia instancyjności, niemniej jednak, jeśli chodzi o postępowania sądowe przed sądami w sprawach cywilnych, to nie budzi wątpliwości, że postępowania te są co najmniej dwuinstancyjne, albowiem od orzeczeń sądu pierwszej instancji przysługuje środek odwoławczy w postaci apelacji do sądu drugiej instancji, w tym także w odniesieniu do sądów pokoju (z zastrzeżeniem art. 455 LEC). Niezależnie od powyższego od niektórych orzeczeń przysługuje odpowiednik naszej „skargi kasacyjnej”. Ponadto występują takie środki zaskarżenia jak: *recurso de reposición* (środek o ponowne rozpatrzenie sprawy), *recurso de queja*, *recurso extraordinario por infracción procesal* (art. 468–476 LEC)

(środek z uwagi na błędy procesowe) oraz *recurso en interés de la ley* (środek ze względu na interes prawa).

2.2. Podmiotowy zakres sądownictwa powszechnego

Podstawę pod określenie aspektu podmiotowego wymiaru sprawiedliwości w Hiszpanii stanowi art. 122 ust. 1 Konstytucji Hiszpanii. Zgodnie z tym przepisem LOPJ określa tworzenie, funkcjonowanie i strukturę organizacyjną sądów i trybunałów, jak również status prawny sędziów zawodowych tworzących jednolity samorząd (korporację) oraz status personelu pomocniczego administracji wymiaru sprawiedliwości. W piśmiennictwie wskazuje się, że aspekt podmiotowy określenia systemu sądowniczego w Hiszpanii zakłada wyodrębnienie trzech grup:

- 1) podmiotów wymiaru sprawiedliwości posiadających władzę sądowniczą;
- 2) podmiotów wymiaru sprawiedliwości nieposiadających władzy sądowniczej, którzy współpracują z wymiarem sprawiedliwości w zakresie realizacji zadań;
- 3) podmiotów wymiaru sprawiedliwości nieposiadających władzy jurysdykcyjnej, którzy stanowią personel pomocniczy.

Ad 1) W obrębie pierwszej kategorii podmiotów posiadających kompetencje do orzekania wyróżnia się sędziów zawodowych i niezawodowych. Jeśli chodzi o sędziów niezawodowych, są to tzw. sędziowie pokoju (*Jueces de Paz*). Znajdują się najniżej w strukturze systemu sądownictwa w Hiszpanii i nie muszą mieć wykształcenia prawniczego. Jak wskazano powyżej, ich sytuację regulują: art. 99–103 LOPJ, art. 47 LEC z zastrzeżeniem art. 250 LEC, art. 14 LECrim oraz Reglamento de 17 de junio de 2008, sobre funcionamiento y organización de los Registros Civiles de los Juzgados de Paz y su informatización i Reglamento 3/1995, de 7 de junio, de los Jueces de Paz. Ponadto występują także sędziowie temporalni, tzw. sędziowie substytucji.

Z kolei od sądów pierwszej instancji do Sądu Najwyższego orzekają sędziowie zawodowi zrzeszeni w *Carrera Judicial*. W skład samorządu sędziowskiego (*Carrera Judicial*) wchodzi: sędziowie zawodowi Sądu Najwyższego (*Magistrados del Tribunal Supremo*), sędziowie doświadczeni (*Magistrados*) oraz sędziowie (*Jueces*)

(art. 299 LOPJ)⁷¹. Poza *Carrera Judicial* znajdują się sędziowie pokoju, ich substytucji oraz sędziowie substytucji (art. 298 ust. 2 LOPJ).

W systemie hiszpańskiego sądownictwa odnośnie do wyboru podmiotów sprawujących wymiar sprawiedliwości można zasadniczo wyróżnić trzy systemy w zależności od tego, czy sędziowie przynależą do *Carrera Judicial* czy też nie, oraz od rodzaju sądów. Systemy te to: po pierwsze – wybory powszechne, po drugie – wybory i wyznaczenie sędziów przez pozostałych sędziów oraz po trzecie – wybór i nominacja przez władzę wykonawczą. W odniesieniu do *Carrera Judicial* dominującym systemem jest wybór sędziów przez sędziów, a właściwie władzę sądowniczą, a wybór przez władzę wykonawczą w zasadzie odnosi się tylko do kategorii *los Jueces de Paz*⁷².

Warunki wstępne do wejścia do samorządu (korporacji) sędziowskiej (*Carrera Judicial*), niezależnie od kategorii [tj. niezależnie od tego, czy chodzi o sędziów zawodowych Sądu Najwyższego (*Magistrados del Tribunal Supremo*), sędziów doświadczonych (*Magistrados*) czy sędziów (*Jueces*)], to: posiadanie obywatelstwa hiszpańskiego, określony wiek, wyższe wykształcenie prawnicze, pełna zdolność do czynności prawnych, oprócz tego sędzia nie może być osobą niepełnosprawną fizycznie lub umysłowo, osobą skazaną za przestępstwo, oskarżoną o poważne przestępstwa czy pozbawioną praw obywatelskich.

Możliwe są trzy drogi wejścia do organów sprawujących wymiar sprawiedliwości, tj.:

- a) tzw. wolny konkurs (*oposición libre*) na stanowisko sędziowskie, który ma miejsce po wygraniu konkursu teoretycznego i konkursu praktycznego, po zdaniu w Szkole Sędziowskiej egzaminie państwowym; obejmuje to także okres praktyki jako asesora; droga ta odnosi się zasadniczo do najniższego stanowiska w obrębie *Carrera Judicial*, tj. *Juez* (por. art. 302, 303 LOPJ, art. 11, 12, 13 oraz 37 RCJ, z których wynika m.in., że kandydat do szkoły sędziowskiej – zgodnie z art. 302 LOPJ – musi mieć obywatelstwo hiszpańskie, określony wiek, być magistrem prawa, mieć pełną zdolność do czynności prawnych oraz nie być – zgodnie z art. 303 LOPJ – osobą niepełnosprawną fizycznie lub umysłowo; musi być niekarny, nie może być

⁷¹ J.S. López, *Sistema judicial español*, Murcia 2016, s. 36–37.

⁷² F. Ramos Mendez, *El sistema...*, s. 178.

- oskarżony o poważne przestępstwa czy pozbawiony praw obywatelskich);
- b) tzw. konkurs zasług (*concurso de méritos*), który ma miejsce pomiędzy wybitnymi prawnikami o uznanych kompetencjach zawodowych z minimalnym dziesięcioletnim lub piętnastoletnim stażem pracy zawodowej w zależności od przypadku; przy czym w ramach konkursu zasług wybierani są sędziowie doświadczeni (*Magistrados*) oraz Sędziowie Sądu Najwyższego (*Magistrados del Tribunal Supremo*) (art. 301, 311, 330 oraz art. 363 LOPJ); ustawa określa precyzyjnie kryteria brane pod uwagę w ramach konkursu; są to m.in.: wynik z jakim kandydat osiągnął tytuł magistra prawa; okoliczność uzyskania tytułu doktora praw; czy doktorat został opublikowany, kiedy i gdzie; czy i jakie ma doświadczenie akademickie; czy wykonywał praktykę adwokacką, jeśli tak – to uwzględnia się okres, w jakim występował jako adwokat przed sądami; czy pracował w szkolnictwie wyższym, jeśli tak – to uwzględnia się okres, w którym pracował jako profesor prawa czy adiunkt na publicznych lub prywatnych uczelniach w pełnym wymiarze czasu pracy; jeśli pracował w służbie publicznej, to uwzględnia się lata służby w administracji publicznej, jeśli wykonywał wcześniej funkcje jurysdykcyjne, to uwzględnia się także lata wykonywania funkcji jurysdykcyjnych bez przynależności do *Carrera Judicial* przy uwzględnieniu statystyki orzeczniczej i stabilności orzecznictwa; publikacje naukowo-prawne; wystąpienia i komunikaty na szkoleniach i konferencjach; realizację prawniczych kursów specjalistycznych czy egzaminów; bierze się także pod uwagę realizację indywidualnych planów rozwoju;
- c) sędziowie pokoju (*Los Jueces de Paz*) i ich zastępcy (*sustituciones*) są powoływani na okres czterech lat przez *Sala de Gobierno* Sądu Najwyższego Prowincji odpowiednio spośród osób wybranych przez odpowiednie władze miasta (art. 101 LOPJ); przy czym istnieje także możliwość powołania na sędziów pokoju osób bez wykształcenia prawniczego (art. 102 LOPJ);
- d) procedury tymczasowe (art. 428–433 LOPJ)⁷³.

Osobną kategorią jest powoływanie tzw. *los Jueces de Paz*. Jak wskazano powyżej, sędziowie pokoju są powoływani na okres czterech lat przez *Sala de Gobierno* Sądu

⁷³ F. Ramos Mendez, *El sistema...*, s. 178–179; A.M. Lorca Navarrete, *Organización Judicial...*, s. 36; J.S. López, *Sistema judicial...*, s. 36–37.

Najwyższego Prowincji spośród osób wybranych przez odpowiednie władze miasta (najczęściej rady miejskie). Przy czym istnieje możliwość ponownego wyboru na kolejną czteroletnią kadencję. Kandydaci na sędziów pokoju powinni spełniać następujące wymogi: posiadać obywatelstwo polskie, mieć ukończone 18 lat, mieć zdolność prawną i do czynności prawnych, być nieskazitelnego charakteru (niekaralność). Ponadto muszą mieć miejsce zamieszkania w miejscowości będącej siedzibą sądu, za odstępstwem w postaci zezwolenia. Kandydaci nie muszą posiadać wykształcenia prawniczego, jak również nie mają obowiązku ukończenia odpowiednich kursów w ramach Krajowej Szkoły Sądownictwa⁷⁴.

Awans na drodze sędziowskiej uzależniony jest od różnych kryteriów, w zależności od tego z awansem na jakim szczeblu kariery mamy do czynienia. W obrębie *Carrera Judicial* awans z kategorii sędziego (*Juez*) do kategorii sędziego zawodowego (*Magistrado*) uzależniony jest od kryterium stażu zawodowego oraz konkursu (art. 311 ust. 1 i 2 LOPJ). W dalszej mierze awans na sędziego w ramach *Audiencia Nacional* oraz *Tribunales Superiores de Justicia* uzależniony jest od kryterium stażu zawodowego i specjalizacji (art. 330 LOPJ). Awans na sędziego Sądu Najwyższego uzależniony jest od kryterium stażu zawodowego, specjalizacji oraz konkursu pomiędzy wybitnymi prawnikami w swoich dziedzinach⁷⁵. Organem decydującym w tym zakresie jest zasadniczo Komisja Konkursowa oraz Krajowa Rada Władzy Sądowniczej. Potencjalni kandydaci są informowani o rozpoczęciu procedury przez publiczne ogłoszenie o wolnym stanowisku sędziowskim w BOE (<https://www.boe.es>). Liczbę etatów określają CGPJ oraz ministerstwo. Ogłoszenie to zawiera określone elementy, które są ustalane z organami technicznymi Rady oraz w razie potrzeby stosowną *Sala de Gobierno* (art. 16 ust. 1 Reglamento número 1/2010, de 25 de febrero de 2010, que regula la provisión de plazas de nombramiento discrecional en los órganos judiciales) przy uwzględnieniu treści art. 136 LOPJ. W ogłoszeniu znajduje się w szczególności określenie urzędu sędziowskiego, na który się kandyduje, ze wskazaniem izby bądź wydziału. Ponadto wymienia się kryteria wynikające z LOPJ, a w szczególności z art. 313 ust. 2 LOPJ, i zobowiązuje się do przedłożenia CV z uwzględnieniem tych kryteriów. Wskazuje się

⁷⁴ Por. Por. F. Gascón Inchausti, La Figura del Juez de Paz en la organización judicial española, Reforma Judicial. Revista Mexicana de Justicia 2006, nr 8, s. 183-213.

⁷⁵ F. Ramos Mendez, *El sistema...*, s. 180-181.

także na konieczność złożenia oświadczenia, że kandydat spełnia te wymogi. Ogłoszenie wskazuje, że może być przeprowadzone wysłuchanie publiczne, zawiera opis procedury i pouczenie o środkach odwoławczych. Do ogłoszenia załączony jest również formularz danych osobowych, który należy wypełnić. Kandydaci sami zgłaszają się na wolne stanowiska⁷⁶. Zgłoszenia przyjmuje CGPJ i prowadzi listę kandydatów⁷⁷. CGPJ dokonuje wstępnej kontroli zgłoszenia, a konkretniej *Comisión de Calificación*⁷⁸.

Komisja bada formalnie spełnienie wymogów pod względem realizacji kryteriów oraz złożenia stosownych dokumentów, stwierdzają także – w razie potrzeby – że nie zostały one zrealizowane (art. 16 ust. 2 Reglamento número 1/2010, de 25 de febrero de 2010, que regula la provisión de plazas de nombramiento discrecional en los órganos judiciales), dokonuje wstępnej oceny wniosku i przedkłada kandydatów Plenum. Od jej decyzji przysługuje w zakresie określonym prawem odwołanie do plenum CGPJ (art. 174 acuerdo de 28 de Abril de 2011, del Pleno del Consejo General del Poder Judicial, por el que se aprueba el reglamento 2/2011 de la carrera judicial).

Obecnie nie ma przewidzianej minimalnej ani maksymalnej liczby kandydatów, którzy mają uczestniczyć w konkursie. Organem powołanym do wyboru i nominacji sędziów zawodowych jest CGPJ. W tym celu każdorazowo CGPJ przeprowadza konkurs o charakterze wyboru publicznego. Przeprowadzenie konkursu poprzedza ogłoszenie w oficjalnym publikatorze (BOE) o wolnym stanowisku. W terminie dwudziestu dni od ogłoszenia wolnego stanowiska mogą zgłaszać się kandydaci spełniający wymogi formalne, składając odpowiednie papiery. Wypełnione dokumenty sprawdza pod względem wymogów formalnych Komisja Kwalifikacyjna, która przekazuje je na Plenum CGPJ. W określonych przez LOPJ wypadkach Komisja Kwalifikacyjna może przeprowadzić publiczne wysłuchanie. Wystuchanie jest jawne, co przejawia się w tym, że profesjonalne media akredytowane przez

⁷⁶ Wywiad przeprowadzony z Pedro Félix Álvarez de Benito, *Magistrado, Letrado – Jefe de Sección de Relaciones Internacionales*, Consejo General de Poder Judicial w dniu 16 września 2016 r. w Madrycie.

⁷⁷ Wywiad przeprowadzony z Pedro Félix Álvarez de Benito, *Magistrado, Letrado...*

⁷⁸ Wywiad przeprowadzony z Pedro Félix Álvarez de Benito, *Magistrado, Letrado – Jefe de Sección de Relaciones Internacionales*, Consejo General de Poder Judicial w dniu 16 września 2016 r. w Madrycie.

CGPJ mogą obserwować i nagrywać przebieg wysłuchań za pomocą środków technicznych zapisujących dźwięk i obraz. Komisja Kwalifikacyjna może ograniczyć lub wykluczyć obecność mediów publicznych tylko wyjątkowo, jeśli pojawią się nadzwyczajne okoliczności, stosując przy tym zasady racjonalności i proporcjonalności oraz po dokonaniu oceny sprzecznych praw, interesów i wartości. Niezależnie od powyższego przejawem zasady jawności jest to, że wysłuchanie jest każdorazowo rejestrowane przez Sekretarza Komisji Kwalifikacyjnej, w tym przez nagranie, jest ono archiwizowane.

Komisja Kwalifikacyjna przedstawia Plenum swoją propozycję (przy uwzględnieniu art. 135 LOPJ i art. 72 i n. Reglamento de organización y funcionamiento del Consejo General del Poder Judicial). Plenum CGPJ przeprowadza badanie kandydatur i decyduje o nominacji. Wniosek Komisji Kwalifikacyjnej zawiera wskazanie co najmniej trzech kandydatów, z wyjątkiem sytuacji, kiedy liczba kandydatów jest mniejsza. Każdy wniosek zawiera uzasadnienie z odniesieniem się do kryteriów. Pismo Komisji Kwalifikacyjnej jest następnie rozsyłane do wszystkich członków CGPJ wraz z listą wszystkich kandydatów, którzy się zgłosili, z wyszczególnieniem wskazanych przez Komisję Kwalifikacyjną. Każdy z członków Plenum CGPJ w ciągu czterech dni może zaproponować innych kandydatów z listy niż wskazanych przez Komisję Kwalifikacyjną, co powinno zostać uwzględnione w porządku obrad nadchodzącej sesji plenarnej. Po weryfikacji i przedstawieniu wniosków przez Komisję Kwalifikacyjną kandydatury są głosowane na Plenum CGPJ. W przypadku gdy żaden kandydat nie uzyska wymaganej większości głosów, stosuje się art. 44 Reglamento 1/1986, de 22 de abril, de organización y funcionamiento del Consejo General del Poder Judicial. Jeśli nadal nie zostanie dokonany wybór, powinno być przeprowadzone kolejne ogłoszenie na wolne stanowisko sędziowskie najpóźniej w terminie 6 miesięcy.

Wybór sędziego ma formę uchwały plenum CGPJ i od tej decyzji przysługuje środek odwoławczy. Jeśli uchwała się uprawomocni i zostanie wybrany sędzia przez CGPJ, to CGPJ nominuje go przez dekret królewski (*Real Decreto*) podpisywany przez Ministra Sprawiedliwości na Sędziego Sądu Najwyższego, co jest publikowane w BOE. Dla wykonywania urzędu sędziowskiego konieczne jest złożenie przyrzeczenia (dla osób spoza *Carrera Judicial*) (art. 318 LOPJ) oraz objęcie

stanowiska, co wraz z *Real Decreto* wskazuje na symboliczne powierzenie urzędu. Podkreślić należy, iż sam wybór i nominacja sędziego przynależy do CGPJ, a jej decyzja jest wiążąca dla króla. Kompetencja do wyboru i nominacji sędziów mieści się w ramach autorządzenia wymiarem sprawiedliwości (tzw. *autogobierno*) przez CGPJ.

Ad 2) W ramach drugiej kategorii wskazuje się przede wszystkim **na referendarzy sądowych (*Secretario Judicial*)**, którzy są członkami formalnego wyższego korpusu urzędników systemu wymiaru sprawiedliwości. Ogólne zakorzenienie konstytucyjne znajduje się w art. 122 ust. 1 Konstytucji Hiszpanii, aczkolwiek należy z całą mocą podkreślić, że referendarz nie ma wprost umocowania konstytucyjnego. Szczegółowe doprecyzowanie znajduje się w art. 440–462 LOPJ oraz w dekreście ustanawiającym regulamin Korpusu Referendarzy Sądowych (*Real Decreto* 1608/2005, de 30 de diciembre, por el que se aprueba el Reglamento Orgánico del Cuerpo de Secretarios Judiciales). Podkreślić należy, iż są oni urzędnikami służby cywilnej podlegającymi Ministerstwu Sprawiedliwości, pełniącymi swoją funkcję w sposób niezależny. Aby zostać referendarzem, należy spełnić pewne wstępne wymagania formalne: mieć obywatelstwo hiszpańskie, ukończyć wyższe studia prawnicze, zdać egzamin konkursowy i odbyć specjalistyczne szkolenie praktyczno-teoretyczne w Centrum Studiów Prawniczych, które jest niezależne od szkoły sędziowskiej. Referendarze muszą zatem mieć dyplom ukończenia studiów prawniczych, a po zdaniu egzaminu konkursowego odbyć aplikację w Centrum Studiów Prawniczych (*Centro de Estudios Judiciales*). Przyjęcie na aplikację również wymaga zdania egzaminu konkursowego. Referendarze mają swoją samorządność, albowiem w ramach Ministerstwa Sprawiedliwości funkcjonuje Rada Referendarzy (*Consejo del Secretariado*), z głosem doradczym w sprawach dotyczących Korpusu Referendarzy Sądowych.

Wyróżnia się także **korpus urzędników sądowych**, składający się z urzędników wykonujących czynności w ogólności, do których zadań należy dokonywanie czynności administracyjnych wspierających sędziów oraz referendarzy. Mają oni *stricte* krajowy charakter i współpracują z sędzią bądź referendarzem. W tej kategorii mieszczą się trzy kategorie personelu: ciało zarządzające czynnościami procesowymi oraz administracyjnymi (*Cuerpo de Gestión Procesal y Administrativa*),

ciało odnośnie do sporów i administracji (*Cuerpo de Transmutación Procesal y Administrativa*) oraz asystenci (*Cuerpo de Auxilio Judicial*). Ponadto funkcjonują ciała specjalistyczne.

Występują również **tzw. sekretarze rejestru (urzędnicy rejestrowi) ds. rejestrów nieruchomości, rejestrów gospodarczych i rejestrów ruchomości (Registradores)**⁷⁹, którzy odpowiadają za prowadzenie:

- a) rejestrów gruntów i nieruchomości (*Registros de la Propiedad de Bienes Inmuebles*), zwanych zbiorczo rejestrami gruntów (*Registros de la Propiedad*);
- b) rejestrów mienia ruchomego (*Registros de la Propiedad de Bienes Muebles*);
- c) rejestrów działalności gospodarczej (*Registros Mercantiles*);
- d) rejestrów ogólnych warunków umownych (*Registro de Condiciones Generales de la Contratación*).

Urzędnicy rejestrowi są urzędnikami państwowymi odpowiadającymi za prowadzenie wskazanych powyżej rejestrów w Hiszpanii. Są oni zarówno urzędnikami publicznymi, jak również prawnikami praktykami: działając na własną odpowiedzialność, pełnią określone funkcje publiczne przypisane prawem, w szczególności przepisami w zakresie hipotek, działalności gospodarczej i administracji; w ramach swoich kompetencji urzędników publicznych wynikających z ustawy o hipotekach (*Ley Hipotecaria*) realizują uprawnienia nadane im na mocy prawa administracyjnego. Aby zostać urzędnikiem rejestrowym, absolwent lub doktorant wydziału prawa musi wziąć udział w konkursie państwowym. Ministerstwo Sprawiedliwości określa ściśle kwestie wykonywania tego zawodu, regulując m.in. liczbę miejsc, wynagrodzenie czy środki dyscyplinarne i zabezpieczenie emerytalne. Równocześnie podlegają oni bezpośredniemu zwierzchnictwu Ministerstwa Sprawiedliwości przez Dyрекcję Generalną ds. Rejestrów i Notariuszy (*Dirección General de los Registros y del Notariado*), która odpowiada za kontrolowanie i monitorowanie odpowiednich rejestrów.

Ad 3) W ramach trzej kategorii należy wskazać m.in. na prokuratorów, adwokatów, radców, notariuszy oraz prawników.

⁷⁹ Szerzej zob. <http://www.registradores.org/> (dostęp dnia 19 listopada 2017 r.).

LOPJ wprowadza ponadto instytucję tzw. biur sądowych (*Oficina Judicial*), jako kompleksowych jednostek administracyjnych, które wspierają pracę sędziów i sądów. Wprowadzenie tych instytucji ma na celu zapewnienie skuteczności, efektywności oraz przejrzystości postępowań sądowych, a przede wszystkim usprawnienie ich pracy. Ten model organizacyjny ma na celu stworzenie swoistych stałych zespołów sądowych, które w sposób efektywny zapewnią sędziemu możliwość orzekania przez zagwarantowanie stałej i rzeczowej obsługi, a obywatelom efektywny dostęp do sądu. Istota modelu zakłada istnienie stałych zespołów personalnych współpracujących ze sobą. W ramach modelu funkcjonują techniki zarządzania w oparciu o połączenie dwóch wydziałów administracyjnych: wydziału udzielającego bezpośredniego wsparcia w postępowaniach sądowych, dawniej zwanego kancelarią (*juzgados*), który wspiera sędziego w jego obowiązkach, oraz wspólnych służb ds. procesowych zarządzanych przez referendarzy sądowych (*Secretarios Judiciales*), które wykonują wszystkie zadania niezwiązane ściśle z wymiarem sprawiedliwości, takie jak: przyjmowanie pism, wystawianie wezwań, czynności związane z wykonywaniem orzeczeń, postępowania pozasądowe, przyjmowanie pozwów, zawiadamianie stron, naprawianie uchybień procesowych, itp. Wspólne służby ds. procesowych dzielą się na trzy jednostki: Wspólną Służbę ds. Ogólnych, Wspólną Służbę ds. Wokandy oraz Wspólną Służbę ds. Wykonywania Orzeczeń⁸⁰. W ramach służb sędziego współpracuje stale z określonymi podmiotami, co ma zapewnić efektywność działania.

⁸⁰ Nowy model został wprowadzony w Burgos i Murcji w listopadzie 2010 r. W lutym 2011 r. biura sądowe zostały utworzone w Cáceres oraz Ciudad Real, natomiast w czerwcu 2011 r. w miastach León, Cuenca i Mérida. W 2013 r. biuro zostało utworzone w Ceucie i Melilli. Model ten współistnieje z dawnym modelem (obejmującym *juzgados* oraz *tribunals*), który funkcjonuje w innych częściach Hiszpanii.

II. Pojęcie kognicji sądów powszechnych

1. Sposób rozumienia kognicji sądów powszechnych

W piśmiennictwie hiszpańskim wyróżnia się wstępnie pojęcie jurysdykcji oraz kognicji w oparciu o powołany wcześniej art. 117 ust. 3 Konstytucji, zgodnie z którym sprawowanie wymiaru sprawiedliwości we wszelkiego typu procesach, w szczególności w zakresie zarówno wyrokowania, jak i wykonania wyroku, należy wyłącznie do sądów i trybunałów (*Juzgados y Tribunales*) powołanych przez ustawy, które określają ich właściwość i zasady postępowania przed nimi⁸¹. Podkreśla się, że jurysdykcja w ogóle oznacza kompetencję danego państwa do rozpoznania i rozstrzygnięcia, a także wykonania danej sprawy. Natomiast kognicja oznacza kompetencję określonego sądu na terytorium Hiszpanii do rozpoznania i rozstrzygnięcia konkretnej sprawy. Oczywiście istnienie jurysdykcji stanowi niejako wstępny warunek zaistnienia kompetencji. Jak wspomniano powyżej w hiszpańskiej organizacji sądownictwo, odpowiadające naszemu sądownictwu powszechnemu, znajduje się pod kognicją CGPJ i MF, zaś sądy (odpowiadające naszym sądom powszechnym) dzielą się na pięć pionów sądownictwa: cywilny, karny, sądowoadministracyjny, ubezpieczeń społecznych i prawa pracy (spraw społecznych) oraz wojskowy. W piśmiennictwie i orzecznictwie w sposób niebudzący wątpliwości przyjmuje się, że kognicja tak rozumianych sądów powszechnych obejmuje zatem sprawy cywilne, sprawy karne, sprawy sądowoadministracyjne, sprawy z zakresu zabezpieczeń społecznych i sprawy wojskowe⁸².

2. Źródła prawa kognicji sądów powszechnych

Źródłami prawa odnoszącymi się do kognicji sądów w sprawach cywilnych są przede wszystkim ustawa zasadnicza – Konstytucja Hiszpanii oraz ustawa organiczna – ustawa o władzy sądowniczej (*Ley Orgánica 6/1985, de 1 de julio, del Poder Judicial*). Ponadto wskazać należy na następujące ustawy: ustawę

⁸¹ J. Montero Aroca, J.L. Gomez Colomer, S. Barona Vilar, *Derecho jurisdiccional...*, s. 87 i n.

⁸² J. Montero Aroca, J.L. Gomez Colomer, S. Barona Vilar, *Derecho jurisdiccional...*, s. 87 i n.

o postępowaniu cywilnym (Ley 1/2000, de 7 de enero, de Enjuiciamiento Civil) oraz uzupełniającą ją w płaszczyźnie postępowania nieprocesowego Ley 15/2015, de 2 de julio, de la Jurisdicción Voluntaria, a także w odniesieniu do alternatywnych metod rozwiązywania sporów Prawo Arbitrażowe (Ley 60/2003, de 23 de diciembre, de Arbitraje) oraz ustawę o mediacji w sprawach cywilnych i handlowych (Ley 5/2012, de 6 de julio, de mediación en asuntos civiles y mercantiles), a także **Ley 22/2003, de 9 de julio, Concursal**. Katalog ten uzupełnia szereg rozporządzeń i instrukcji wymienionych powyżej.

III. Zakres przedmiotowy kognicji sądów powszechnych

1. Wprowadzenie

Przepisy dotyczące sądów powszechnych zawarte zostały w ustawie organicznej o władzy sędziowskiej, o której mowa w art. 122 Konstytucji Hiszpanii. Sądami są organy, o których mowa w ustawie organicznej o władzy sędziowskiej, na mocy art. 122 Konstytucji Hiszpanii. Swoiste jest to, że w tym zakresie jednolicie wyróżnia się zasadnicze aspekty kognicji: aspekt terytorialny, jednoosobowy lub kolegialny charakter sądu oraz aspekt właściwości.

Aspekt terytorialny powiązany jest z organizacją terytorialną państwa⁸³. Zgodnie z założeniami przedstawionymi w uzasadnieniu do LOPJ terytorium państwa dzieli się, dla celów sądowych, na: gminy, okręgi (*partidos*), prowincje oraz wspólnoty autonomiczne, dla których właściwe są sądy pokoju (*Juzgados de Paz*), sądy pierwszej instancji oraz śledcze (*Juzgados de Primera Instancia e Instrucción de lo Mercantil, de lo Penal, de lo Contencioso – Administrativo, de lo Social, de Menores, de Violencia de Genero y de Vigilancia Penitenciaria*), tj. sądy administracyjne (*Juzgados de lo Contencioso-Administrativo*), sądy pracy (*Juzgado de lo Social*), sądy penitencjarne (*Juzgados de Vigilancia Penitenciaria*), sądy ds. nieletnich (*Juzgados de Menores*), a także sądy prowincji (*Audiencias Provinciales*) oraz wyższe trybunały sprawiedliwości wspólnot autonomicznych (*Tribunales Superiores de Justicia*). Nad całością terytorium Hiszpanii władzę sędziowską sprawuje Krajowy Sąd Karny i Administracyjny (*Audiencia Nacional*) oraz Sąd Najwyższy (*Tribunal Supremo*). Ponadto występują centralne sądy śledcze (*Juzgados Centrales de Instrucción*) oraz centralne sądy administracyjne (*Juzgados Centrales de lo Contencioso-administrativo*)⁸⁴. Aspekt terytorialny został szczegółowo omówiony powyżej.

Odnosnie do składów sądów powszechnych należy wskazać, iż wszystkie sądy orzekają w składzie jednoosobowym, z wyjątkiem Sądu Najwyższego, Krajowego

⁸³ Odnosnie do norm kompetencji terytorialnej w zakresie sędziownictwa zob. F. Jiménez Conde, G. García-Rostan Calvin, S. Tomas Tomas, *Manuel de derecho procesal civil*, Murcia 2015, s. 52 i n.

⁸⁴ E. Alvarez Conde, R. Tur Ausina, *Derecho constitucional...*, s. 731.

Sądu Karnego i Administracyjnego, wyższych trybunałów sprawiedliwości wspólnot autonomicznych i sądów prowincji. W Sądzie Najwyższym zasiadają: prezes, prezesi izb (*presidentes de sala*) oraz sędziowie (*Magistrados*) kierowani do izb na podstawie odpowiednich przepisów (art. 54 LOPJ). Sąd Najwyższy składa się z pięciu izb: cywilnej, karnej, administracyjnej, pracy oraz wojskowej (art. 55 LOPJ)⁸⁵. W Krajowym Sądzie Karnym i Administracyjnym zasiadają: prezes, prezesi izb i sędziowie kierowani do izb (apelacyjnej, karnej, administracyjnej oraz pracy) na podstawie odpowiednich przepisów. Wyższe trybunały sprawiedliwości wspólnot autonomicznych składają się z czterech wydziałów (cywilnego, karnego, administracyjnego oraz pracy). W wyższych trybunałach sprawiedliwości zasiadają: prezes, który jest także prezesem izby cywilnej i karnej, prezesi izb oraz sędziowie kierowani do poszczególnych wydziałów na podstawie odpowiednich przepisów. W sądach prowincji zasiadają: prezes oraz dwóch lub większa liczba sędziów. Rozpoznają oni sprawy cywilne i karne. Mogą w nich zostać utworzone podwydziały o takim samym składzie.

W trzecim aspekcie wskazać należy, iż zakres właściwości sądów wiąże się nie tylko z aspektem terytorialnym. Zależy on również od rodzaju spraw, które są rozstrzygane w czterech pionach sądownictwa, do których należą sądy cywilne, karne, administracyjne i pracy. Ponadto rozpoznawane są sprawy wojskowe. Do zakresu właściwości sądów cywilnych należą sprawy, które nie są zastrzeżone wyraźnie dla innego rodzaju sądu. Z tego względu mogą one być określane jako sądy powszechne *sensu stricto*.

W Hiszpanii nie funkcjonują sądy nadzwyczajne. Od wyłączenia dopuszczalności sądów nadzwyczajnych odróżnić należy istnienie sądów wyspecjalizowanych ze względu na zakres przedmiotowy; przyjmuje się, że nie stanowi to naruszenia zasady jednolitości sądownictwa. Są to sądy powszechne, ale wyspecjalizowane w rozstrzyganiu spraw ze szczególnego zakresu przedmiotowego, wyodrębnione na podstawie LOPJ (np. sądy handlowe, sądy ds. nieletnich, sądy ds. przemocy wobec kobiet), a także sądy wyodrębnione w celu specjalizacji przewidzianej w celu

⁸⁵ Odnośnie do kompetencji każdej z izb zob. F. Jiménez Conde, G. García-Rostan Calvin, S. Tomas Tomas, *Manuel de derecho...*, s. 37 i n.

wsparcia art. 98 ww. ustawy przez Radę Generalną Sądownictwa (np. sądy rodzinne, sądy nad zajęciem obciążonej hipoteki oraz sądy wykonawcze).

Przyjmuje się, że także sama Konstytucja Hiszpanii przewiduje istnienie swoistych sądów wyspecjalizowanych: Trybunału Konstytucyjnego, Trybunału Obrachunkowego oraz sądów zwyczajowych.

2. Rodzaj spraw cywilnych rozpoznawanych przez sądy powszechne

W związku z umiejscowieniem hiszpańskiej procedury cywilnej w romańskiej kulturze i przywiązaniem konstrukcji roszczenia procesowego do *actio*, zakres spraw postrzegany jest jako pochodna skargi. W ramach kognicji tzw. sądów powszechnych rozpoznawane są wszystkie sprawy, które – co do zasady – rozpoznają sądy cywilne w Polsce, z wyodrębnieniem spraw gospodarczych, spraw z zakresu prawa pracy oraz ubezpieczeń społecznych, oraz spraw rodzinnych. Swoistym novum są sądy ds. przemocy wobec kobiet, sposób funkcjonowania rejestrów oraz sędziowie pokoju.

3. Poszczególne rodzaje spraw cywilnych rozpoznawanych przez sądy powszechne

3.1. Zakres spraw cywilnych rozpoznawanych przez sądy powszechne

Zgodnie z art. 4 LEC w przypadku, w którym sprawa nie jest rozpoznawana na drodze karnej, sądownoadministracyjnej czy wojskowej, powinna być rozpoznana przez sąd powszechny w postępowaniu cywilnym.

3.1.1. Zakres spraw cywilnych rozpoznawanych przez sądy i sędziów w pierwszej instancji

Pierwszym stopniem w jurysdykcyjnej strukturze są sędziowie pokoju (tzw. *Jueces de Paz*). Sytuację i kompetencję sędziów pokoju w zakresie spraw cywilnych i karnych regulują art. 99–103 LOPJ, art. 47 LEC z zastrzeżeniem art. 250 LEC, art. 14 LECrim oraz Reglamento de 17 de junio de 2008, sobre funcionamiento

y organización de los Registros Civiles de los Juzgados de Paz y su informatización i Reglamento 3/1995, de 7 de junio, de los Jueces de Paz. W postępowaniu cywilnym sędziowie pokoju rozpoznają powództwa o wartości przedmiotu sporu poniżej 90 EURO, chyba że z uwagi na szczególną naturę skargi wymagane jest przeprowadzenie procedury ustnej przed kompetentnym sądem (art. 47 i art. 250 ust. 1 pkt 1–13 LEC). Wyłączone spod kompetencji sędziów pokoju, niezależnie od wartości przedmiotu sporu, są m.in.: sprawy z tytułu niewypłacalności, w tym dotyczące niezapłacenia czynszu, niezapłacenia rat przez leasingobiorcę albo niezapłacenia po upływie terminu ustalonego umową lub prawem, sprawy związane z dzierżawą, sprawy związane z leasingiem (zwyczajnym lub finansowym), sprawy związane z posiadaniem nieruchomości lub z tytułu naruszenia posiadania, sprawy z tytułu posiadania majątku spadkowego, sprawy w trybie prejudycjalnym w przedmiocie zawieszenia nowych robót budowlanych, sprawy w przedmiocie rozbiórki, budynku, drzewa, kolumny lub jakiegokolwiek innego podobnego obiektu w stanie ruiny i które grozi wyrządzeniem szkody każdemu, kto tego żąda, roszczeń podlegających rejestracji w rejestrze, roszczeń z tytułu alimentów wynikających z przepisu prawnego lub jakiegokolwiek innego tytułu, roszczeń, w których podejmowane jest działanie w celu naprawienia nieprawdziwych lub szkodliwych faktów, roszczeń z wnioskiem o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym w sprawie naruszenia przez nabywcę jakichkolwiek zobowiązań wynikających z umów rejestrowanych w stosownym rejestrze, które zostały zawarte w formie określonej w tym celu, aby uzyskać orzeczenie umożliwiające prowadzenie egzekucji wyłącznie na składniku aktywów lub aktywach nabytych lub wykupionych w drodze zakupu, określone roszczenia o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym w sprawie naruszenia umowy leasingu finansowego lub leasingu z zachowaniem prawa własności, o ile obie sprawy zostały należycie zarejestrowane w stosownym rejestrze i są zawierane poprzez formularz określony w tym celu wyłącznie w celu uzyskania natychmiastowego przekazania składnika aktywów do leasingodawcy, sprzedającego lub leasingującego w miejscu wskazanym w umowie po wypowiedzeniu umowy, w zależności od przypadku, roszczenia odnoszące się do ochrony interesów grupowych lub rozproszonych interesów konsumentów i użytkowników oraz roszczenia mające na celu skuteczność praw określonych w art. 160 hiszp. kodeksu cywilnego.

W Hiszpanii podstawowymi sądami cywilnymi rozpoznającymi spory cywilne są **sądy pierwszej instancji (*Juzgados de Primera Instancia*)**. Sądy pierwszej instancji mają domniemanie ogólnej przedmiotowej kompetencji w sprawach cywilnych. Sądy cywilne rozpoznają wszelkie sprawy z zakresu materialnych stosunków cywilnoprawnych w rozumieniu prawa hiszpańskiego, co połączone jest z domniemaniem kompetencji cywilnej. Kompetencja sądów pierwszej instancji określona została w art. 45 LEC, zgodnie z którym sądy te są uprawnione do rozpoznawania spraw cywilnych, które nie są w sposób wyraźny przypisane do kompetencji innych sądów, a także w sposób wyraźny przypisane im przez przepisy LOPJ. Dodatkowe domniemanie kompetencji wynika z art. 4 LEC. Sądy te rozpoznają także sprawy cywilne w zakresie wynikającym z LOPJ. W zakresie spraw niespornych kompetencja do rozpoznawania spraw cywilnych wynika z art. 2 Ley 15/2015, de 2 de julio, de la Jurisdicción Voluntaria

Sądy pierwszej instancji mogą być wyspecjalizowane zgodnie z art. 98 LOPJ; w szczególności wskazać należy na sądy gospodarcze (handlowe) (*Juzgados de Primera Instancia e Instrucción de lo Mercantil*) oraz sądy co do przeciwdziałaniu naruszeniom płci (*Juzgados de de Violencia de Genero y de Vigilancia Penitenciaria*). Wskazanie na specjalizację sądów pierwszej instancji zawiera również art. 46 LOPJ.

Kompetencje **sądów gospodarczych (handlowych) (*Juzgados de Primera Instancia e Instrucción de lo Mercantil*)** określa w szczególności art. 86 LOPJ. Do spraw rozpoznawanych przez te sądy należą w szczególności sprawy konkursowe (art. 8 Ley 22/2003, art. 86 ust. 1 LOPJ) oraz m.in. roszczenia wynikające z nieuczciwej konkurencji, własności przemysłowej, własności intelektualnej i reklamy, sprawy odnoszące się do spółek handlowych oraz spółdzielni, sprawy dotyczące transportu krajowego i międzynarodowego, sprawy wynikające z prawa morskiego, sprawy rejestrowe, a także wspólnotowych znaków w tym zakresie, w szczególności sprawy odnoszące się do procedur wdrożeniowych art. 81 i 82 Traktatu o Unii Europejskiej. Do kompetencji sądów gospodarczych (handlowych) należą również sprawy wynikające z arbitrażu gospodarczego, w tym uznania i wykonania wyroków i innych orzeczeń sądowych oraz zagranicznych orzeczeń arbitrażowych, chyba że – zgodnie z postanowieniami traktatów oraz innych umów

międzynarodowych – kompetencje w tym zakresie przypadają innemu sądowi lub trybunałowi (art. 86 ust. 2 LOPJ). W zakresie spraw niespornych kompetencja do rozpoznawania spraw gospodarczych wynika z art. 2 Ley 15/2015, de 2 de julio, de la Jurisdicción Voluntaria.

Szczególnymi sądami handlowymi są **sądy wspólnotowych znaków towarowych (sądy handlowe w Alicante)**, do których kompetencji należy rozstrzyganie w pierwszej instancji i w sposób wybrany tych sporów, które będą prowadzone w celu wsparcia działań przewidzianych w rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) z dnia 14 czerwca 2017 r. w sprawie znaku towarowego Unii Europejskiej (Dz.Urz. UE L 154 z 2017 r., s. 1) oraz w rozporządzeniu Rady (WE) nr 6/2002 z dnia 12 grudnia 2001 r. w sprawie wzorów wspólnotowych⁸⁶. Sądy te orzekają w drugiej instancji i mają wyłączną kompetencję co do niektórych środków odwoławczych przewidzianych w rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) z dnia 14 czerwca 2017 r. oraz rozporządzeniu Rady (WE) nr 6/2002. W wykonywaniu tej kompetencji rozciągną swoją jurysdykcję na całe terytorium kraju i w tym wyłącznie celu będą nazywane sądami wspólnotowych znaków towarowych.

Do kompetencji **sądów ds. przemocy wobec kobiet (Los Juzgados de Violencia sobre la Mujer)** w zakresie spraw cywilnych należą, zgodnie z art. 87 ter ust. 2 LEC, m.in. sprawy odnoszące się do pochodzenia dziecka, macierzyństwa i ojcostwa, unieważnienia małżeństwa, separacji i rozvodu, relacji między rodzicami a dziećmi, adopcji (pełnej, niepełnej) lub modyfikacji środków o znaczeniu rodzinnym, opieki nad nieletnimi, sprawy odnoszące się do zgody na adopcję, sprawy odnoszące się do sprzeciwu względem decyzji administracyjnych w przedmiocie ochrony nieletnich oraz przypadki nielegalnej reklamy, które mają wpływ na dyskryminacyjne wykorzystanie wizerunku kobiety. Dodatkowo podkreśla się, że kompetencja ta wynika również z art. 87 ter ust. 3 LEC. Przy czym personel urzędniczy otrzymuje w tych sądach specjalne przeszkolenie z zakresu spraw przemocy ze względu na płeć. Szczególnie w tych sprawach konieczna jest wyjątkowo wysoka wiedza i wrażliwość społeczna. Pod względem proceduralnym wskazać należy na art. 49 a LEC, regulujący kwestie oceny kompetencji. Zgodnie z tym przepisem, gdy sędzia prowadzący postępowanie cywilne stwierdza popełnienie aktu przemocy,

⁸⁶ Dz.Urz. WE L 3 z 2002 r., s. 1.

który został określony w art. 1 ustawy organicznej w sprawie środków zintegrowanej ochrony przed przemocą płci, co doprowadziło do procesu karnego lub ochrony po zbadaniu zgodności z wymogami wstępnymi określonymi w art. 87 ust. 3 LOPJ, przekazuje sprawę w obecnym stanie prawnym do sądy ds. przemocy wobec kobiet, chyba że sprawa dotarła do etapu przeprowadzenia dowodów. Natomiast, gdy sędzia prowadzący sprawę cywilną stwierdza możliwe popełnienie aktu przemocy związanego z płcią, który nie spowodował postępowania karnego, lub wydał nakaz ochrony, po sprawdzeniu zgodności z wymogami art. 87 ust. 3 ustawy organicznej w sprawie oddziału sądownictwa, niezwłocznie wzywa strony do stawienia się w prokuraturze na rozprawie, która odbędzie się w ciągu najbliższych 24 godzin, aby sędzia zbadał wszystkie istotne szczegóły związane z faktami. Po zakończeniu przesłuchania prokurator bezzwłocznie podejmuje w ciągu najbliższych 24 godzin decyzję, czy właściwe jest zgłaszanie aktów przemocy na tle płciowym, czy też wystąpienie do właściwego sądu ds. przemocy wobec kobiet w celu uzyskania nakazu ochrony. W przypadku złożenia skargi lub żądania zabezpieczenia prokurator dostarcza skargę do sądu, który nadal będzie rozpatrywać sprawę, dopóki właściwy sędzia sądu ds. przemocy wobec kobiet zażąda, aby sprawa była wysłana do innego sądu. W przypadkach wskazanych powyżej sąd cywilny przesyła dokumenty do sądy ds. przemocy wobec kobiet. Przepisu art. 48 ust. 3 LEC nie stosuje się, a od tej chwili strony są zobowiązane stawić się przed tym sądem. W takich przypadkach nie stosuje się pozostałych przepisów niniejszego ustępu, również w celu uzyskania zgody na postępowanie, a strony, które chcą powołać się na kompetencje sądu ds. przemocy wobec kobiet, składają zeznania dotyczące jednej z decyzji wydanych przez sąd. Sądy ds. przemocy wobec kobiet wykonują swoją kompetencję w sprawach cywilnych w sposób wyłączny i zgodnie z procedurami i środkami zaradczymi określonymi w kodeksie postępowania cywilnego. Podkreślić należy, iż sądy ds. przemocy wobec kobiet posiadają w formie wyłącznej i wyłączającej kompetencje w pionie cywilnym, gdy: po pierwsze – mamy do czynienia ze sprawą cywilną w zakresie przedmiotowym obejmującą wskazane powyżej kategorie, po drugie – jedna ze stron procesu cywilnego czuje się ofiarą aktów przemocy genderowej, po trzecie – jedna ze stron procesu cywilnego jest oskarżana jako autor, podżegacz lub współsprawca niezbędny w dokonaniu aktu przemocy genderowej, po czwarte – przed sędzią ds. przemocy wobec kobiet zainicjowano działania karne w związku z popełnionym przestępstwem lub wykroczeniem w konsekwencji aktu

przemocy wobec kobiety lub została przyjęta zasada ochrony ofiary przemocy genderowej. Jednocześnie jednak, jeśli sędzia orzekający oceni, że przedstawione mu akty w sposób jawny nie stanowią przejawu przemocy wobec kobiet, może odrzucić roszczenie i przekazać je do właściwego organu sądownictwa. We wszystkich tych przypadkach zabroniona jest mediacja.

3.1.2. Zakres spraw cywilnych rozpoznawanych przez sądy i sędziów w drugiej instancji

W drugiej instancji sprawy rozpoznają przede wszystkim sądy prowincji (*Audiencias Provinciales*). Co do zasady, sądy prowincji składają się z przewodniczącego i dwóch sędziów (*Magistrados*). Wyjątkowo pojawia się *El Tribunal del Jurado*, składający się z przewodniczącego i ławy przysięgłych. Izba Cywilna Sądu Prowincji rozpoznaje apelacje od sądów pierwszej instancji, sądów gospodarczych oraz sądów ds. przemocy wobec kobiet. Może także rozpoznawać skargi dotyczące nieważności niektórych orzeczeń, skargi na orzeczenia sądów arbitrażowych oraz rozstrzyga spory jurysdykcyjne, które mogą powstać pomiędzy różnymi sądami w obszarze prowincji, jeśli nie są przewidziane do kompetencji żadnego innego sądu.

3.2. Zakres spraw rodzinnych rozpoznawanych przez sądy powszechne

W odniesieniu do spraw rodzinnych wskazać należy na wymienione powyżej kompetencje sądów ds. przemocy wobec kobiet. Dodatkowo sądy ds. niezdolności i opiekuńcze (*Juzgados de Primera Instancia especializados en incapacidades y Tutelas*) rozpoznają w pierwszej instancji m.in. sprawy w przedmiocie niezdolności prawnej czy faktycznej, marnotrawstwa i rehabilitacji, sprawy w przedmiocie opieki i kurateli, w tym m.in. wnioski w przedmiocie rozliczenia (opiekunów, kuratorów, posiadaczy, ustanowionych pod kontrolą sądową oraz innych podmiotów, które zostały ustanowione opiekunami), procedury ustanowienia opiekuna i kuratora, ustalenia faktów, autoryzacji działań kuratora czy opiekuna w zakresie wymaganym przez prawo. Natomiast sądy rodzinne (*Juzgados de Primera Instancia especializados en Familia*), ustanowione przez Real Decreto 1322/1981, en cumplimiento de lo dispuesto en la Ley 11/1981, w pierwszej instancji rozpoznają

m.in. sprawy rodzinne (zakres tradycyjnie odpowiada polskim sprawom rodzinnym, tj. wynikającym z prawa rodzinnego). Obecnie w Hiszpanii są 104 sądy rodzinne, przy czym nie każdy region ma sąd rodzinny.

IV Ograniczenie kognicji sądów powszechnych

1. Ograniczenie podmiotowe kognicji sądów powszechnych

Ograniczenia przewidziane są przez załatwianie spraw w zakresach wskazanych wcześniej przez sędziów pokoju, a także korpus urzędników w postaci referendarzy sądowych i urzędników rejestrowych. Kompetencje sędziów pokoju zostały omówione powyżej.

W odniesieniu do kompetencji referendarzy należy wskazać uprawnienia związane z administracją w sądzie, dokumentowanie (por. art. 145–148 LEC), zarządzanie, organizację procesu i egzekucji (uprawnienie dzielone pomiędzy sędziów i referendarzy).

W ramach tzw. uprawnień w zakresie dokumentowania referendarze mają prawa do:

- a) zaświadczenia złożenia dokumentów w sądzie i wydawania stronom poświadczeń;
- b) uwierzytelnienia kopii dokumentów przedstawionych przez strony w porównaniu z oryginałami (art. 333 LEC);
- c) autoryzowania pełnomocnictw procesowych;
- d) prowadzenia rejestru przy dokumentowaniu;
- e) dbania o terminowość podejmowania czynności procesowych i informowania sędziego o zbliżającym się końcu terminu do podjęcia konkretnej czynności;
- f) gwarantowania elektronicznych protokołów;
- g) dokumentacji postanowień wydawanych przez sędziów w toku procesu oraz prowadzenia akta;
- h) zwrotu pism i dokumentów składanych przez strony, w tym uznanych za spóźnione w procesie (art. 272 LEC);
- i) odtworzenia akt w przypadku ich zaginięcia lub zniszczenia, jeżeli w tym zakresie nie ma sporu między stronami (art. 235 LEC);
- j) w postępowaniu dowodowym dokonywania porównania kopii dokumentów urzędowych z oryginałami, w przypadkach gdy ich autentyczność jest kwestionowana (art. 320 LEC);

- k) udostępnienia stronom i osobom, które wykażą istnienie bezpośredniego interesu prawnego w ich uzyskaniu, informacji o działalności wymiaru sprawiedliwości i podejmowanych czynnościach, pod warunkiem że nie zostały utajnione, zarówno przez okazanie, jak i przez wydawanie poświadczeń (obowiązek informacyjny);
- l) w określonym zakresie do stwierdzania prawomocności rozstrzygnięć sądu (art. 774 LEC); w pełnym zakresie mają do tego prawo w postępowaniu sądowoadministracyjnym⁸⁷.

W ramach uprawnień referendarzy do zarządzenia procesem oraz organizacji procesu i egzekucji należy wskazać na takie uprawnienia jak:

- a) obowiązek dbania o prawidłowy bieg procesu i terminowość podejmowanych czynności (w szczególności czynności związanych z biegiem procesu) oraz wydanie w tym zakresie:
 - zarządzeń, pod warunkiem że nie są zarezerwowane dla sędziego (*diligencias*),
 - postanowień, w tym zaskarżalnych (*diligencias de ordenación*),
 - zarządzeń technicznych (*diligencias de constancia, comunicación o ejecución*);
- b) obowiązek asystowania i wspierania sędziego (współpraca jest tak ścisła, że może być porównywana do współpracy w polskim systemie prawnym z asystentem sędziego, przy czym jest to jednak organ autonomiczny, z nieporównywalnie większymi kompetencjami w zakresie przygotowania procesu, jego organizacji i dbałości o prawidłowy tok postępowania)⁸⁸.

Niewątpliwie wprowadzenie instytucji referendarza ma na celu ograniczenie kognicji sędziów, a największe znaczenie w tym zakresie ma istnienie szeregu szczegółowych kompetencji w postępowaniach egzekucyjnym, niespornym czy mediacyjnym.

⁸⁷ Szerzej zob. A. Rożnowska, *Secretario judicial – status referendarza sądowego w Hiszpanii*, „Iustitia” 2012, nr 4, s. 225.

⁸⁸ Szerzej zob. A. Rożnowska, *Secretario judicial...*, s. 225.

Z istotnych kompetencji referendarza sądowego w postępowaniu egzekucyjnym (z zastrzeżeniem, że część z nich należy w naszym porządku prawnym do komornika) należy wskazać na:

- a) wydawanie postanowień komplementarnych w stosunku do postanowienia sędziego wszczynającego egzekucję, które wskazuje bezpośrednie środki wykonawcze (art. 551 LEC);
- b) wydawanie postanowień w trakcie egzekucji tymczasowej o nieuwzględnieniu opozycji dłużnika w przypadkach, kiedy nie wskazał alternatywy dla egzekucji, z której mogłaby wyniknąć dla niego niepowetowana szkoda (art. 528 ust. 3 LEC);
- c) orzekanie w przypadku zbiegu egzekucji sądowych i ich rozstrzygnięcie (art. 555 LEC);
- d) orzekanie o zawieszeniu egzekucji w przypadku nieuwzględnienia opozycji dłużnika i konkurencji innego sądu (art. 556 ust. 3, art. 557 ust. 2, art. 568 LEC);
- e) orzekanie w przedmiocie wniosku stron o wyborze bardziej efektywnego sposobu zaspokojenia z dóbr obciążonych hipoteką, zastawem lub zajętych;
- f) podejmowanie decyzji o umorzeniu i zakończeniu egzekucji (art. 688 ust. 3, art. 693, 703, 570 LEC);
- g) wydawanie postanowień o zajęciu i dokonywanie zmian w tym przedmiocie (art. 545 ust. 5 i 6, art. 587 ust. 1, art. 588 ust. 2, art. 612 LEC);
- h) wydawanie zarządzeń w przedmiocie wyjawienia majątku przez dłużnika (art. 589 LEC);
- i) ustalanie przynależności konkretnego składnika do majątku dłużnika (art. 593 ust. 1 LEC), z zastrzeżeniem że ostatecznie o prawach osoby trzeciej orzeka sąd;
- j) podjęcie decyzji w przedmiocie przekazania egzekwowanych z wynagrodzenia środków wierzycielowi i złożenia ich na specjalny rachunek (art. 607 ust. 7 LEC);
- k) dokonanie wyboru biegłego do oszacowania zajętych dóbr dłużnika (art. 638 LEC) i rozstrzygnięcie ewentualnych zarzutów na opis i oszacowanie (art. 639 LEC);

- l) podejmowanie na wniosek wierzyciela decyzji o wpisaniu ostrzeżeń o zajęciu nieruchomości, innych dóbr i praw, które są wpisywane do rejestru;
- m) sporządzanie planu podziału sumy uzyskanej ze sprzedaży licytacyjnej nieruchomości pomiędzy wierzycieli (art. 672 LEC);
- n) ustanowienie i zmiana dozorca oraz przyznanie mu wynagrodzenia (art. 626–628 LEC);
- o) przewodniczenie licytacji ruchomości, udzielanie przybicia, odmowa zatwierdzenia licytacji (art. 649–650 LEC);
- p) udzielanie przybicia i odmowa zatwierdzenia licytacji nieruchomości (art. 670 LEC)⁸⁹.

W postępowaniu niespornym i rozjemczym ogólną normą kompetencyjną przyznającą referendarzom wiele uprawnień jest art. 2 ust. 3 i 4 Ley 15/2015, de 2 de julio, de la Jurisdicción Voluntaria, doprecyzowane to zostało w art. 5, 6, 15–22, 24, 25, 28, 30, 32, 36–39, 46–47, 51–55, 60 i 64, 69–72, 74–75, 83–85, 91, 97, 99, 103, 105–107, 110–111, 114–116, 119–120, 122, 127, 131, 135, 138, 140, 142–143, 145 oraz art. 147 Ley 15/2015, de 2 de julio, de la Jurisdicción Voluntaria. Referendarze mają także określone kompetencje w zakresie spraw małżeńskich oraz rejestrów.

W odniesieniu do kompetencji urzędników rejestrowych należy wskazać na: klasyfikowanie dokumentów przedłożonych na potrzeby dokonania wpisów w podlegających im rejestrach; udzielanie obywatelom porad i informacji w sprawach związanych z rejestrami i w nich zawartych; ocena interesu prawnego osób wnioskujących o wpis, zapewnianie odpowiedniej ochrony danych osobowych. Dodatkowo nowe kompetencje w zakresie tzw. koncyliacji rejestrowej wprowadziła Ley 15/2015, de 2 de julio, de la Jurisdicción Voluntaria (podkreślić należy, iż kompetencja ta jest dyskutowana w literaturze hiszpańskiej z uwagi na konkurencyjność z notariuszami). W ten sposób oczywiście urzędnicy nie mogą wpisu w rejestrze zastąpić ugodą, niemniej jednak dokonanie określonych uzgodnień może umożliwić taki wpis. W konsekwencji urzędnicy rejestracyjni mają uprawnienie do zwoływania walnych zgromadzeń, zgromadzeń ogólnych posiadaczy obligacji; mają także określone kompetencje w zakresie obniżania kapitału, amortyzacji lub zbycia udziałów lub akcji; a także są kompetentni w zakresie mianowania i odwołania

⁸⁹ Szerzej zob. A. Rożnowska, *Secretario judicial...*, s. 226.

likwidatora lub biegłego rewidenta⁹⁰. Dodatkowe kompetencje przewidziane są przez Ley 15/2015, de 2 de julio, de la Jurisdicción Voluntaria.

Asystenci pełnią funkcje pomocnicze i nie mają samodzielnych kompetencji orzeczniczych.

2. Ograniczenie przedmiotowe kognicji sądów powszechnych

Ograniczeniem przedmiotowym kognicji sądów są kompetencje notariuszy wynikające m.in. z Ley 15/2015, de 2 de julio, de la Jurisdicción Voluntaria, a także np. z prawa cywilnego – prawa małżeńskiego.

3. Mechanizmy ograniczające kognicję sądów powszechnych

Mechanizmami ograniczającymi kognicję sądów powszechnych są uregulowania odnoszące się do mediacji przewidziane w ustawie o mediacji w sprawach cywilnych i handlowych (Ley 5/2012, de 6 de julio, de mediación en asuntos civiles y mercantiles), postępowanie rozjemcze uregulowane w Ley 15/2015, de 2 de julio, de la Jurisdicción Voluntaria, a także postępowanie arbitrażowe przewidziane przez Prawo Arbitrażowe (Ley 60/2003, de 23 de diciembre, de Arbitraje).

4. Mechanizmy upraszczające kognicję sądów powszechnych, uregulowania ułatwiające załatwianie spraw masowych

LEC przewiduje szczególną ochronę konsumentów oraz najemców w postępowaniach masowych.

⁹⁰ Alberto M. Santos Martínez, *La conciliación tras la entrada en vigor de la ley 15/2015, de 2 de julio, de jurisdicción voluntaria*, *Revista jurídica de Castilla Leon*, „Derecho procesal” 2016, nr 38, s. 31–32.

V Stanowisko doktryny oraz ustawodawcy w kwestii rozszerzenia albo ograniczenia kognicji sądów powszechnych

W piśmiennictwie jednolicie wskazuje się na potrzebę ograniczenia działalności sędziów zawodowych do merytorycznego orzekania, przy zapewnieniu im wsparcia naukowego i technicznego do orzekania.

Ostatnie działania ustawodawcy zmierzają w kierunku ograniczenia kognicji sędziów zawodowych na rzecz innych organów: sędziów pokoju, urzędników rejestrowych, referendarzy czy notariuszy. Wskazać należy na ostatnie uregulowania wynikające m.in. z Ley 15/2015, de 2 de julio, de la Jurisdicción Voluntaria. Nie bez znaczenia są również próby nadania nowego znaczenia alternatywnym metodom rozwiązywania sporów, w szczególności mediacji w ustawie o mediacji w sprawach cywilnych i handlowych (Ley 5/2012, de 6 de julio, de mediación en asuntos civiles y mercantiles), postępowaniu rozjemczemu uregulowanemu w Ley 15/2015, de 2 de julio, de la Jurisdicción Voluntaria, a także postępowaniu arbitrażowemu przewidzianemu przez prawo arbitrażowe (Ley 60/2003, de 23 de diciembre, de Arbitraje).

VI. Statystyczne ujęcie kognicji sądów powszechnych

Odnośnie do statystycznego ujęcia wskazać należy, iż kognicja w Hiszpanii jest bardzo szeroka, ale wiele czynności przekazanych jest do kompetencji referendarzy sądowych czy też urzędników.

W tabelach poniżej przedstawiono dane wskazujące na liczbę okręgów sądowych w Hiszpanii (tabela 1), liczbę sądów rozpoznających sprawy w składach jednoosobowych (tabela 2), liczbę sądów rozpoznających sprawy w składach wieloosobowych (tabela 3), liczbę sędziów zawodowych rozpoznających sprawy w pierwszej i drugiej instancji (tabela 4) oraz liczbę sędziów pokoju rozpoznających sprawy w pierwszej instancji (tabela 5). Tabele 6 i 7 obrazują przepływ spraw.

Tabelaryczne ujęcie w 2015 r.:

Tabela 1. Dane wskazujące na liczbę okręgów sądowych w Hiszpanii w 2015 r.

Liczba okręgów sądowych (Partidos Judiciales) w ramach poszczególnych Autonomii	Andalucía	85
	Aragón ref	16
	Asturias (Principado de)	18
	Balears (Illes)	6
	Canarias	19
	Cantabria	8
	Castilla y León	41
	Castilla-La Mancha	31
	Cataluña	49
	Comunitat Valenciana	36
	Extremadura	21
	Galicia	45
	Madrid (Comunidad de)	21
	Murcia (Región de)	11
	Navarra (Comunidad Foral de)	5
	País Vasco	14
	Rioja (La)	3
	Ceuta	1
	Melilla	1
	Łączna liczba	431

Źródło: CGPJ. Dane na 1 stycznia 2015 r.

Tabela 2. Liczba sądów rozpoznających sprawy w składach jednoosobowych w 2015 r.

LICZBA SĄDÓW - jurysdykcja cywilna	
•Juzgados de Primera Instancia	679
•Juzgados de Primera Instancia especializados en Familia	103
•Juzgados de Primera Instancia especializados en Asuntos hipotecarios	3
•Juzgados de Primera Instancia especializados en Tutelas	18
•Juzgados de Primera Instancia especializados en Laudo y Arbitraje	1
•Juzgados de lo Mercantil	64
•Registros Civiles Exclusivos	26
•Registro Civil Central	2
•ŁĄCZNIE	896
LICZBA SĄDÓW - jurysdykcja karna	
•Juzgados Instrucción	499
•Juzgados de Violencia contra la Mujer	106
•Juzgados Vigilancia Penitenciaria	50
•Juzgados de lo Penal	343
•Juzgados de lo Penal especializados en Violencia contra la Mujer	23
•Juzgados de lo Penal de Ejecutorias	17
•Juzgados de Menores	82
•Juzgados Centrales Instrucción	6
•Juzgados Centrales de lo Penal	1
•Juzgados Centrales de Menores	1
•Juzgados Centrales de Vigilancia Penitenciaria	1
•ŁĄCZNIE	1.129
LICZBA SĄDÓW - jurysdykcja mieszana cywilno - karna	
•Juzgados de Primera Instancia e Instrucción	1.046
•ŁĄCZNIE	1.046
LICZBA SĄDÓW - jurysdykcja administracyjna	
•Juzgado Contencioso Administrativo	229
•Juzgado Central Contencioso Administrativo	12
•ŁĄCZNIE	241
LICZBA SĄDÓW - jurysdykcja w sprawach z zakresu zabezpieczenia społecznego	
•Juzgados de lo Social	341
•Juzgados de lo Social de Ejecuciones	4
•ŁĄCZNIE	345
ŁĄCZNA LICZBA SĄDÓW	3.657

Źródło: CGPJ. Dane na 1 stycznia 2015 r.

Tabela 3. Liczba sądów rozpoznających sprawy w składach wieloosobowych

LICZBA SĄDÓW - jurysdykcja cywilna	
•Audiencias Provinciales. Secciones Civiles	102
•Tribunal Supremo: Sala 1	1
•ŁĄCZNIE	103
LICZBA SĄDÓW - jurysdykcja karna	
•Audiencias Provinciales. Secciones Penales	101
•Audiencia Nacional. Sala Penal	4
•Tribunal Supremo: Sala 2 ^a	1
•ŁĄCZNIE	106
LICZBA SĄDÓW - jurysdykcja mieszana cywilno - karna	
•Audiencias Provinciales. Secciones Mixtas	27
•T.S.J. Sala Civil y Penal	17
•ŁĄCZNIE	44
LICZBA SĄDÓW - jurysdykcja administracyjna	
•T.S.J. Sala Contencioso Administrativo	21
•Audiencia Nacional. Sala Contencioso Administrativa	8
•Tribunal Supremo: Sala 3 ^a	1
•ŁĄCZNIE	30
LICZBA SĄDÓW - jurysdykcja w sprawach zakresu zabezpieczenia społecznego	
•T.S.J. Sala Social	21
•Audiencia Nacional. Sala Social	1
•Tribunal Supremo: Sala 4 ^a	1
• ŁĄCZNIE	23
LICZBA SĄDÓW - jurysdykcja wojskowa	
•Tribunal Supremo: Sala 5 ^a	1
•Salas Especiales Tribunal Supremo	
•Tribunal Supremo: Secciones Especiales	1
ŁĄCZNA LICZBA SĄDÓW	308

Źródło: CGPJ. Dane na 1 stycznia 2015 r.

Tabela 4. Liczba sędziów zawodowych rozpoznających sprawy w pierwszej i drugiej instancji w 2015 r.

Liczba sędziów zawodowych rozpoznających sprawy w pierwszej i drugiej instancji oraz w Sądzie Najwyższym	Andalucía	1.027
	Aragón	158
	Asturias (Principado de)	160
	Balears (Illes)	153
	Canarias	297
	Cantabria	82
	Castilla y Leon	329
	Castilla la Mancha	215
	Cataluña	865
	Comunidad Valenciana	594
	Extremadura	122
	Galicia	371
	Madrid (Comunidad de)	780
	Murcia (Región de)	174
	Navarra (Com. Foral de)	71
	País Vasco	245
	Rioja (La)	42
T. Supremo y A. Nacional	162	
TOTAL	5.847	

Źródło: CGPJ. Dane na 1 stycznia 2015 r.

Tabela 5. Liczba sędziów pokoju rozpoznających sprawy w pierwszej instancji w 2015 r.

Liczba sędziów pokoju	Andalucía	687
	Aragón	715
	Asturias (Principado de)	60
	Baleares (Islas)	61
	Canarias	69
	Cantabria	94
	Castilla y León	2.207
	Castilla-La Mancha	888
	Cataluña	898
	Comunidad Valenciana	506
	Extremadura	366
	Galicia	269
	Madrid (Comunidad de)	158
	Murcia (Región de)	34
	Navarra (Comunidad Foral de)	267
	País Vasco	237
	Rioja (La)	171
	Total	7.687

Źródło: CGPJ. Dane na 1 stycznia 2015 r.

Tabela 6. Przepływ spraw w 2015 r. – podsumowanie co do wszystkich jurysdykcji (cywilnej, karnej, karno-cywilnej, administracyjnej, zabezpieczeń społecznych, wojskowej)

Rodzaj jurysdykcji	Wpłynęło spraw	Rozwiązano	Na biegu pod koniec roku pozostało	Orzeczenia
Jurysdykcja cywilna	1.972.116	1.908.900	1.065.480	504.021
Jurysdykcja karna	5.805.619	5.997.051	826.743	644.693
Jurysdykcja administracyjna	198.720	230.040	207.146	145.968
Jurysdykcja zabezpieczeń społecznych	399.592	419.055	312.460	218.739
Jurysdykcja wojskowa	224	252	70	186
Izby Specjalne Sądu Najwyższego	40	43	6	5
ŁĄCZNIE	8.376.311	8.555.341	2.411.905	1.513.612

Tabela 7. Przepływ spraw w 2015 r. – jurysdykcja cywilna

Rodzaj jurysdykcji	Wpłynęło spraw	Rozwiązano	Na biegu pod koniec roku pozostało	Orzeczenia
Jdos. 1 ^a Instancia	904.477	877.494	431.282	173.510
Jdos. de lo Mercantil	75.019	60.230	92.359	23.336
Jdos. Violencia contra la mujer	22.521	21.725	11.439	8.885
Jdos. Familia	172.177	171.803	67.210	78.257
Jdos. 1 ^a Instancia e Instrucción	685.972	677.424	401.093	165.291
A.P. Secciones Civiles	93.189	86.690	51.721	46.886
A.P. Secciones Mixtas	11.619	11.552	4.721	6.728
T.S.J. Sala Civil y Penal	858	844	359	389
Tribunal Supremo: Sala 1 ^a	4.284	3.138	5.296	734
ŁĄCZNIE	1.970.116	1.910.900	1.065.480	504.016

Podsumowując powyższe dane, wskazać należy, że w 2015 r. liczba sędziów zawodowych wyniosła 5874, zaś liczba *Juez de Paz* to 7687, co łącznie daje **13 561 sędziów Hiszpanii w 2015 r.** Dodać należy, iż dość szerokie kompetencje w zakresie rozstrzygania sporów mają także referendarze sądowi, czy też sekretarze rejestrowi zatrudnieni w rejestrach, którzy dokonują wpisów. Są oni bowiem w istocie podmiotami wykonującymi wolny zawód w ramach służby publicznej, a ich status jest statusem urzędnika publicznego i ministerialnego.

W 2015 r. zatrudnionych było **1099** sekretarzy rejestrowych; **4308** referendarzy, przy czym **3615** czynnych referendarzy oraz **46 036** personelu.

Z kolei w odniesieniu do 2016 r. (dane poniżej) liczba sędziów zawodowych to 5692, zaś *Juez de Paz* – 7687, co łącznie daje **13 379 sędziów w Hiszpanii. W 2016 r.** urzędników rejestrowych było **708**. Dodatkowo w wymiarze sprawiedliwości zatrudnionych było łącznie **4185** referendarzy, przy czym czynnie – **3701** referendarzy. Oprócz tego zatrudnionych było **39 042** personelu.

Tabelaryczne ujęcie w 2016 roku przedstawia się na następująco:

Tabela 8. Dane wskazujące na liczbę okręgów sądowych w Hiszpanii w 2016 r.

Liczba okręgów sądowych (Partidos Judiciales) w ramach poszczególnych Autonomii	Andalucía	85
	Aragón	16
	Asturias (Principado de)	18
	Balears (Illes)	6
	Canarias	19
	Cantabria	8
	Castilla y León	41
	Castilla-La Mancha	31
	Cataluña	49
	Comunitat Valenciana	36
	Extremadura	21
	Galicia	45
	Madrid (Comunidad de)	21
	Murcia (Región de)	11
	Navarra (Comunidad Foral de)	5
	País Vasco	14
	Rioja (La)	3
Ceuta	1	
Melilla	1	
Łączna liczba	431	

Źródło: CGPJ. Dane na 1 stycznia 2016 r.

Tabela 9. Liczba sądów rozpoznających sprawy w składach jednoosobowych w 2016 r.

LICZBA SĄDÓW - jurysdykcja cywilna

•Juzgados de Primera Instancia	679
•Juzgados de Primera Instancia especializados en Familia	103
•Juzgados de Primera Instancia especializados en Asuntos hipotecarios	3
•Juzgados de Primera Instancia especializados en Tutelas	18
•Juzgados de Primera Instancia especializados en Laudo y Arbitraje	1
•Juzgados de lo Mercantil	64
•Registros Civiles Exclusivos	26
•Registro Civil Central	2
•ŁĄCZNIE	896

LICZBA SĄDÓW - jurysdykcja karna

•Juzgados Instrucción	499
•Juzgados de Violencia contra la Mujer	106
•Juzgados Vigilancia Penitenciaria	50
•Juzgados de lo Penal	341
•Juzgados de lo Penal especializados en Violencia contra la Mujer	24
•Juzgados de lo Penal de Ejecutorias	18
•Juzgados de Menores	83
•Juzgados Centrales Instrucción	6
•Juzgados Centrales de lo Penal	1
•Juzgados Centrales de Menores	1
•Juzgados Centrales de Vigilancia Penitenciaria	1
•ŁĄCZNIE	1.130

LICZBA SĄDÓW - jurysdykcja mieszana cywilno - karna

•Juzgados de Primera Instancia e Instrucción	1.046
•ŁĄCZNIE	1.046

LICZBA SĄDÓW - jurysdykcja administracyjna

•Juzgado Contencioso Administrativo	229
•Juzgado Central Contencioso Administrativo	12
•ŁĄCZNIE	241

LICZBA SĄDÓW - jurysdykcja w sprawach z zakresu zabezpieczenia społecznego

•Juzgados de lo Social	341
•Juzgados de lo Social de Ejecuciones	4
•ŁĄCZNIE	34

ŁĄCZNA LICZBA SĄDÓW

3.658

Źródło: CGPJ. Dane na 1 stycznia 2016 r.

Tabela 10. Liczba sądów rozpoznających sprawy w składach wieloosobowych w 2016 r.

LICZBA SĄDÓW - jurysdykcja cywilna	
•Audiencias Provinciales. Secciones Civiles	102
•Tribunal Supremo: Sala 1	1
• ŁĄCZNIE	103
LICZBA SĄDÓW - jurysdykcja karna	
•Audiencias Provinciales. Secciones Penales	101
•Audiencia Nacional. Sala Penal	4
•Tribunal Supremo: Sala 2 ^a	1
• ŁĄCZNIE	106
LICZBA SĄDÓW - jurysdykcja mieszana cywilno - karna	
•Audiencias Provinciales. Secciones Mixtas	27
•T.S.J. Sala Civil y Penal	17
• ŁĄCZNIE	44
LICZBA SĄDÓW - jurysdykcja administracyjna	
•T.S.J. Sala Contencioso Administrativo	21
•Audiencia Nacional. Sala Contencioso Administrativa	8
•Tribunal Supremo: Sala 3 ^a	1
• ŁĄCZNIE	30
LICZBA SĄDÓW - jurysdykcja w sprawach z zakresu zabezpieczenia społecznego	
•T.S.J. Sala Social	21
•Audiencia Nacional. Sala Social	1
•Tribunal Supremo: Sala 4 ^a	1
• ŁĄCZNIE	23
LICZBA SĄDÓW - jurysdykcja wojskowa	
•Tribunal Supremo: Sala 5 ^a	1
•Salas Especiales Tribunal Supremo	
•Tribunal Supremo: Secciones Especiales	1
ŁĄCZNA LICZBA SĄDÓW	308

Źródło: CGPJ. Dane na 1 stycznia 2016 r.

Tabela 11. Liczba sędziów zawodowych rozpoznających sprawy w pierwszej i drugiej instancji

Liczba sędziów zawodowych rozpoznających sprawy w pierwszej i drugiej instancji oraz w Sądzie Najwyższym	Andalucía	992
	Aragón	156
	Asturias (Principado de)	158
	Balears (Illes)	148
	Canarias	281
	Cantabria	81
	Castilla y Leon	320
	Castilla la Mancha	204
	Cataluña	842
	Comunidad Valenciana	583
	Extremadura	120
	Galicia	357
	Madrid (Comunidad de)	772
	Murcia (Región de)	163
	Navarra (Com. Foral de)	72
	País Vasco	240
	Rioja (La)	41
T. Supremo y A. Nacional	162	
TOTAL	5.692	

Źródło: CGPJ. Dane na 1 stycznia 2016 r.

Tabela 12. Liczba sędziów pokoju rozpoznających sprawy w pierwszej instancji

Liczba sędziów pokoju	Andalucía	687
	Aragón	715
	Asturias (Principado de)	60
	Baleares (Islas)	61
	Canarias	69
	Cantabria	94
	Castilla y León	2.207
	Castilla-La Mancha	888
	Cataluña	898
	Comunidad Valenciana	506
	Extremadura	366
	Galicia	269
	Madrid (Comunidad de)	158
	Murcia (Región de)	34
	Navarra (Comunidad Foral de)	267
	País Vasco	237
	Rioja (La)	171
	Total	7.687

Źródło: CGPJ. Dane na 1 stycznia 2016 r.

Tabela 13. Przepływ spraw w 2016 r. – podsumowanie co do wszystkich jurysdykcji (cywilnej, karnej, karno-cywilnej, administracyjnej, zabezpieczeń społecznych, wojskowej)

Rodzaj jurysdykcji	Wpłynęło spraw	Rozwiązano	Na biegu pod koniec roku pozostało	Orzeczenia
Jurysdykcja cywilna	1.868.228	1.906.257	1.037.270	518.534
Jurysdykcja karna	3.365.927	3.489.187	722.534	644.693
Jurysdykcja administracyjna	196.157	213.655	191.836	138.435
Jurysdykcja zabezpieczeń społecznych	382.579	400.839	282.761	212.119
Jurysdykcja wojskowa	199	205	64	166
Izby Specjalne Sądu Najwyższego	47	42	11	8
ŁĄCZNIE	5.813.137	6.010.185	2.234.476	1.513.955

Tabela 14. Przepływ spraw w 2016 r. – jurysdykcja cywilna

Rodzaj jurysdykcji	Wpłynęło spraw	Rozwiązano	Na biegu pod koniec roku pozostało	Orzeczenia
Jdos. 1 ^a Instancia	863.614	884.087	422.719	193.962
Jdos. de lo Mercantil	46.625	63.672	74.568	27.996
Jdos. Violencia contra la mujer	23.205	21.819	12.017	8.656
Jdos. Familia	172.140	166.935	71.140	62.765
Jdos. 1 ^a Instancia e Instrucción	638.925	651.278	389.627	164.864
A.P. Secciones Civiles	104.197	100.562	55.649	52.481
A.P. Secciones Mixtas	12.894	12.804	4.368	6.645
T.S.J. Sala Civil y Penal	847	829	376	363
Tribunal Supremo: Sala 1 ^a	5.781	4.271	6.806	802
ŁĄCZNIE	1.868.228	1.906.257	1.037.270	518.534

VII. Wnioski końcowe

1. Wnioski *de lege lata* (podstawowe, związane)

Analiza statystyk, piśmiennictwa oraz aktywności legislacyjnej wskazuje, że postuluje się skoncentrowanie kompetencji sędziów zawodowych na czynności wymierzania sprawiedliwości, przez co rozumie się merytoryczne orzekanie i rozstrzygnięcie sporów prawnych w zakresie wymaganym do zagwarantowania prawa do sądu. Swoiste jest to, że szereg czynności z zakresu dokumentowania i szerzej związanych z wiarą publiczną, zarządzanie organizacją procesu, egzekucja czy rejestry przekazywane są urzędnikom zaufania publicznego. Konsekwencją tego jest z jednej strony pozostawienie sędziom zawodowym wymierzanie sprawiedliwości, a z drugiej strony maksymalne odciążenie ich od czynności technicznych i organizacyjno-administracyjnych przy zapewnieniu pełnego wsparcia. Konsekwentnie podejmowane są próby rozszerzenia znaczenia alternatywnych metod rozwiązywania sporów (mediacji, arbitrażu i postępowania rozjemczego) oraz ochrony interesów grupowych i zbiorowych.

2. Wnioski dla ustawodawcy polskiego

Konieczne jest niewątpliwie rozważenie reformy kognicji sądów powszechnych z uwzględnieniem specyfiki polskiego wymiaru sprawiedliwości i uwarunkowań konstytucyjnych. Warunkiem *sine qua non* skutecznej reformy jest skuteczna diagnoza i współudział sędziów, ale również adwokatów, radców prawnych, komorników i notariuszy, a przede wszystkim obywateli, którym ten wymiar sprawiedliwości służy. Niezbędne są przemyślane reformy i szerokie konsultacje, aby konstrukcje teoretyczne mogły zafunkcjonować w praktyce.